

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**СТАТЕНЕ ДИФЕРЕНЦІОВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СУБ'ЄКТІВ
НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 07-231 групи

Спеціальності 053 Психологія

Освітньо-професійної програми «Психологія»

Олена ОХОТЕНКО

Керівник: кандидатка психологічних наук,

доцентка кафедри психології

Олена ШЕЛЕСТОВА

Рецензент: кандидатка психологічних наук,

Гридковець Людмила Михайлівна

Івано-Франківськ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СТАТЕВОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1. Поняття психічних станів у науково-психологічних джерелах	7
1.2. Психологічні особливості статі та їх вплив на навчально-професійну діяльність.	13
Висновки до розділу 1.	18
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	19
2.1. Методологія та характеристика вибірки емпіричного дослідження.	19
2.2. Дослідження психічних станів у чоловіків і жінок у контексті навчально- професійної діяльності.	23
2.3. Аналізування результатів щодо особливостей статевого диференціювання психічних станів	32
Висновки до розділу 2.	37
РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ У НАВЧАЛЬНО- ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ СТАТЕВОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ.....	39
3.1. Розробка програми корекції психічних станів у залежності від статі. . .	39
3.2. Психологічні методи роботи з психічними станами в залежності від статі.	42
Висновки до розділу 3.	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження пов'язана з тим, що в сучасному соціально-професійному середовищі важливо враховувати різницю у психічних станах чоловіків та жінок, оскільки це може мати значний вплив на ефективність їх навчальної та професійної діяльності. Проблема статевого диференціювання психічних станів є важливою для забезпечення рівних можливостей та оптимальних умов для розвитку особистості в умовах навчання та роботи.

У контексті навчально-професійної діяльності, психічні стани, такі як стрес, мотивація, емоційна стійкість, самооцінка, можуть значно відрізнятися в залежності від статі. Різниця у психічних реакціях на стрес, рівень емоційної стабільності, адаптація до професійних викликів можуть визначати успішність індивідуальної діяльності в навчальних або робочих умовах.

Вивчення статевих відмінностей у психічних станах має важливе значення для розробки ефективних методів підтримки та корекції цих станів. Врахування статевих особливостей у навчанні та професійній діяльності дозволяє створити умови для максимального розвитку потенціалу кожної особистості, а також сприяє підвищенню ефективності колективної діяльності та взаємодії в професійному середовищі.

Оскільки соціальні стереотипи та культурні уявлення про роль чоловіків і жінок можуть впливати на їх поведінку та психологічні реакції в професійному середовищі, важливою є науково обґрунтована адаптація педагогічних і психологічних методів для роботи з різними статями, що дозволить оптимізувати навчально-професійний процес, враховуючи специфіку психічних станів учасників та зменшити ризики стресу та професійного вигорання.

Проаналізувавши науково-психологічні наробітки нами виокремлено ключові концепції, які слугували підґрунтям нашого дослідження: М. Й. Варій, К. О. Головіна, Н. Є. Гоцуляк, О. О. Литвиненко, Т. М. Сова (визначення та аналізування поняття психічного стану особистості); Л.О.Булатова, В. А. Гупаловська, Т. В. Єрмолаєва, С. О. Мащак

(виокремлення статевої особливості у контексті навчально-професійної діяльності); О. В. Вознюк, Н. В. Гула, В. В. Дияк, О. Б. Ігумнова (формування особливостей корекційної роботи з негативними психічними станами) та ін.

Отже, дослідження статевого диференціювання психічних станів у навчально-професійній діяльності є необхідним для розробки індивідуалізованих стратегій підтримки, що сприятимуть підвищенню професійної ефективності та забезпеченню рівних можливостей для чоловіків і жінок у різних сферах діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалась у межах науково-дослідної теми кафедри психології «Становлення та розвиток особистості в умовах соціальних трансформацій» (державний реєстраційний номер 0125U001891).

Мета дослідження: теоретично та емпірично визначити особливості статевого диференціювання психічних станів у контексті навчально-професійної діяльності.

На основі мети визначено низку **завдань нашого дослідження:**

1. Проаналізувати поняття психічних станів у науково-психологічних джерелах.
2. Зазначити психологічні особливості статі та їх вплив на навчально-професійну діяльність.
3. Емпірично дослідити особливості статевого диференціювання психічних станів у контексті навчально-професійної діяльності.
4. Визначити особливості корекції психічних станів у навчально-професійній діяльності з урахуванням статевого диференціювання.

Об'єкт дослідження: психічні стани особистості.

Предмет дослідження: статеві відмінності в психічних станах учасників навчально-професійної діяльності.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукових джерел та літератури – вивчення сучасних наукових праць, статей, монографій та дисертацій, що висвітлюють проблему статевого диференціювання психічних

станів у навчально-професійній діяльності; порівняння психічних станів чоловіків і жінок у контексті професійної діяльності; концептуальний аналіз – дослідження психічних станів через призму статевого диференціювання), **емпіричні** (велика тривимірна шкала перфекціонізму М. Смітта, Д. Саклофскі, Й. Стоєбер, С. Шеррі (в адаптації Т. Грубі), шкала уникання М. Мітчелла та М. Амброуза (адаптація Є. Тополова), опитувальник «Самооцінка станів тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності» (адаптований варіант методики Г. Айзенка), опитувальник професійної самоефективності (коротка версія) (Т. Rigotti, B. Schyns, and G. Mohr) (адаптація О.В. Креденцер), шкала сприйнятого стресу (PSS-10) Ш. Коена (адаптація О. О. Вельдбрехт та Н. І. Тавровецької). **методи статистичної обробки даних** (коефіцієнт кореляції Пірсона для встановлення взаємозв'язків між досліджуваними параметрами, коефіцієнт Ст'юдента для порівняння психічних станів в залежності від статі).

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій для навчальних і професійних установ щодо врахування статевих особливостей при організації навчання та професійної діяльності, що дозволить створити умови для більш ефективної адаптації учасників до професійних вимог, забезпечуючи рівні можливості для чоловіків і жінок, зокрема в аспектах психічних станів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно *системно вивчає та порівнює* статеві відмінності психічних станів у контексті навчально-професійної діяльності. До цього часу, більшість досліджень обмежувались загальними аспектами психології, не враховуючи специфіку впливу статі на ці стани в професійному середовищі. Дане дослідження дозволяє глибше зрозуміти, як різні психічні стани проявляються у чоловіків і жінок, і як ці відмінності впливають на їх професійну діяльність.

Апробація та публікація результатів дослідження. Результати емпіричного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри психології (протокол від 05.12.2025 № 8), результати висвітлено у науковій збірці «Магістерські студії» Херсонського державного університету (тези «Статеві

особливості психічних станів суб'єктів навчально-професійної діяльності», листопад 2025 р.).

Структура роботи включає вступну частину, що висвітлює актуальність дослідження, його ключові цілі, завдання та методи; основний виклад матеріалів дослідження у вигляді трьох розділів; загальні висновки; перелік використаних джерел (50 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дослідження становить 63 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СТАТЕВОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному науковому контексті все більше уваги приділяється дослідженню статевих відмінностей у різних сферах діяльності, зокрема в навчально-професійній діяльності. Психічні стани мають важливе значення для успішності індивідуальної діяльності, і їх варіація залежно від статі може істотно вплинути на ефективність виконання професійних обов'язків. Вивчення цих відмінностей дозволяє не лише зрозуміти механізми психічних реакцій у чоловіків і жінок, а й розробити оптимальні стратегії для підтримки професійного розвитку та покращення психоемоційного стану.

Існуючі теоретичні підходи до вивчення психічних станів у навчально-професійній діяльності часто не враховують статеві особливості, що обмежує їхню універсальність і ефективність. У той же час, дослідження статевого диференціювання психічних станів відкриває нові перспективи для створення більш індивідуалізованих методів підтримки, що відповідають потребам як чоловіків, так і жінок у професійному середовищі. Вивчення цього аспекту допомагає не лише з'ясувати, які чинники впливають на психічне здоров'я та професійну діяльність, але й виявити оптимальні підходи для розвитку особистісного потенціалу в умовах навчання та роботи.

1.1. Поняття психічних станів у науково-психологічних джерелах

Психічні стани є важливим аспектом психології, оскільки вони визначають загальний емоційно-психологічний фон, в якому перебуває індивід під час виконання певної діяльності. У науково-психологічних джерелах поняття «психічний стан» використовується для позначення тимчасових, динамічних характеристик внутрішнього світу людини, що включають її емоційний, когнітивний та фізіологічний рівні. Психічні стани,

як правило, є реакцією на зовнішні та внутрішні фактори і можуть змінюватися в залежності від обставин, завдань та соціальних умов. Вони можуть бути як позитивними (наприклад, стан задоволення, радісні емоції), так і негативними (наприклад, стрес, тривога, депресія) [26;46;47].

Дослідження психічних станів включає вивчення таких аспектів, як їх структура, динаміка, функціональні характеристики та взаємозв'язок з іншими психологічними процесами. Психологи визначають психічні стани як тимчасові організаційні форми психіки, які впливають на поведінку і діяльність людини. Вони можуть бути результатом різноманітних зовнішніх і внутрішніх впливів, таких як соціальна ситуація, фізичний стан або емоційний досвід [12;45].

О. В. Гречановська визначає психічний стан як загальний функціональний рівень психіки, який є основою для протікання психічних процесів. Він підкреслює, що психічний стан не є окремим або ізольованим процесом, а є фоном, на якому відбувається активність інших психічних функцій, таких як сприймання, увага, пам'ять, мислення тощо. Такий функціональний рівень визначає, як індивід реагує на навколишній світ, як він переживає та обробляє інформацію, а також, які емоційні та когнітивні реакції проявляються в конкретних ситуаціях. За словами дослідниці, психічний стан має безпосередній вплив на ефективність психічної діяльності і може бути як сприятливим, так і обмежуючим фактором для нормального функціонування психіки. Тобто, саме на фоні психічного стану людина може проявляти певний рівень активності, продуктивності та емоційної стійкості в залежності від того, в якому психоемоційному стані вона перебуває [9].

У. Б. Михайлишин розглядає психічний стан як певну стабільну організацію всіх складових психіки, яка забезпечує активну взаємодію індивіда з навколишнім середовищем. Вона підкреслює, що психічний стан є не лише внутрішнім переживанням, але й механізмом, що дозволяє людині адекватно реагувати на конкретні зовнішні обставини. Така організація компонентів психіки (емоційних, когнітивних, мотиваційних тощо) надає

людині можливість здійснювати ефективну взаємодію з навколишнім світом у рамках конкретної ситуації. Психічний стан забезпечує баланс і узгодженість між різними аспектами психіки, що дає змогу індивіду адаптуватися до змін у середовищі та реагувати на них адекватно, зберігаючи стійкість і ефективність своєї діяльності [30].

М. Й. Варій розглядає психічний стан як тимчасовий функціональний рівень психічної діяльності людини, що формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. На його думку, психічний стан є динамічним утворенням, яке відображає взаємодію організму із середовищем і визначає особливості протікання психічних процесів у конкретний момент часу. Така взаємодія може бути спричинена як фізіологічними змінами в організмі – наприклад, рівнем енергії, гормональним фоном або станом здоров'я, – так і зовнішніми обставинами, такими як соціальна ситуація, професійна діяльність чи міжособистісні відносини [4].

М. Й. Варій підкреслює, що психічний стан виконує роль своєрідного «фону», на якому розгортаються пізнавальні, емоційні та вольові процеси. Він впливає на спрямованість цих процесів, визначаючи, як саме людина сприймає та інтерпретує інформацію, приймає рішення та контролює свою поведінку. У певних ситуаціях психічний стан може активізувати особистісні ресурси, підвищуючи рівень мобілізації й мотивації, або ж, навпаки, послаблювати психічну активність, призводячи до зниження працездатності та концентрації уваги [3].

Окрім того, психічний стан відображає індивідуальні психічні властивості людини, такі як емоційна стійкість, рівень тривожності, самоконтроль тощо. Наприклад, у стресових умовах одна людина може продемонструвати рішучість і впевненість, тоді як інша – схильність до паніки або замкненості [14].

Т. С. Кириленко розглядає психічний стан як комплексне й цілісне явище, що охоплює різні аспекти психічної діяльності людини в конкретний момент часу. За її визначенням, психічний стан відображає певний рівень

стійкості та специфічності протікання психічних процесів, який формується під впливом як внутрішніх чинників (наприклад, фізіологічний стан організму, емоції, мотивація), так і зовнішніх умов (соціальна ситуація, характер діяльності, обставини оточення) [21;22].

Л. Матохнюк підкреслює, що психічний стан проявляється у вигляді особливої форми реагування особистості на певну ситуацію або подразники, яка визначає характер її поведінки й емоційних реакцій. У цьому контексті він виконує роль своєрідного «налаштування» психіки, що впливає на інтенсивність уваги, швидкість прийняття рішень, рівень тривожності чи впевненості. Психічний стан є важливим показником того, як людина пристосовується до змін у навколишньому середовищі та яких зусиль докладає для збереження внутрішнього балансу [27].

Дослідниця акцентує увагу на тому, що психічний стан відображає ставлення особистості до власних психічних явищ у момент їх переживання, що означає, що людина може усвідомлювати свій стан, аналізувати його та намагатися впливати на нього за допомогою вольових зусиль чи інших регуляторних механізмів [27].

К. О. Головіна визначає: «Психічний стан – рівень стабільної розумової діяльності, який доступний на даний момент, що проявляється у підвищеній або зниженій активності особистості» [7].

Види психічних станів у психологічній науці класифікуються за кількома основними параметрами, що дозволяє детальніше розглянути їхні особливості, механізми виникнення та вплив на поведінку й діяльність особистості [7;41;45]:

1. Першим критерієм класифікації є їхній *вплив на особистість* – за цим параметром психічні стани поділяються на позитивні й негативні, а також стенічні та астеничні. Позитивні стани, такі як радість, натхнення чи впевненість, сприяють підвищенню активності, поліпшенню когнітивних процесів і мотивації до дії. Натомість негативні стани, такі як тривога, страх чи апатія, можуть знижувати працездатність, сповільнювати мислення й

гальмувати прийняття рішень. У свою чергу, стеничні стани (активізуючі) мобілізують ресурси організму, стимулюючи активну діяльність, тоді як астеничні (пригнічуючі) знижують рівень енергії та мотивації, що часто супроводжується відчуттям виснаження та безсилля.

2. Другим параметром класифікації є *домінування основних форм психічної діяльності*, що дозволяє виділити емоційні, вольові та інтелектуальні стани. Емоційні стани пов'язані з переживанням почуттів та емоцій, таких як радість, гнів чи смуток, і безпосередньо впливають на настрій та загальне самопочуття. Вольові стани відображають ступінь зосередженості особистості на досягненні цілей, здатність до самоконтролю й подолання труднощів. Інтелектуальні стани характеризуються активністю розумової діяльності, рівнем концентрації уваги, швидкістю обробки інформації та здатністю до аналізу ситуацій.

3. Третім критерієм є *глибина психічного стану*, яка може бути як поверхневою, так і глибокою. Поверхневі стани виникають ситуативно й мають короткочасний характер, як-от легке хвилювання перед виступом. Натомість глибокі стани відзначаються значним впливом на психічну діяльність і можуть формуватися внаслідок тривалих переживань чи серйозних життєвих подій, наприклад, стан тривалої депресії або емоційного вигорання.

4. Четвертий параметр стосується *часу протікання психічного стану* – за цим показником розрізняють короткострокові й довгострокові стани. Короткострокові стани мають тимчасовий характер і часто пов'язані з реакцією на певну ситуацію – наприклад, відчуття страху під час небезпеки або раптовий спалах радості. Довгострокові стани, навпаки, можуть зберігатися протягом тривалого періоду, як-от хронічний стрес чи стан загального задоволення життям, і впливають на особистість протягом значного часу.

5. Останній критерій – *ступінь обізнаності особистості щодо свого психічного стану*. Деякі стани можуть бути усвідомленими, коли людина чітко

розуміє свої емоції, переживання та внутрішній стан, як це відбувається під час саморефлексії. Інші стани залишаються неусвідомленими, проявляючись у поведінкових реакціях чи соматичних симптомах, коли людина може не віддавати собі звіту в тому, що перебуває у стані стресу, втоми або внутрішньої напруги.

О. О. Литвиненко звертає увагу на кілька важливих характеристик психічних станів, зокрема їхню ситуативну відтворюваність, динамічність та здатність переходити у стійкі особистісні якості за певних умов. Першою важливою характеристикою є *ситуативна відтворюваність* психічних станів, що означає, що психічні стани не виникають хаотично чи спонтанно, а проявляються у відповідь на конкретні обставини або ситуації, в яких перебуває людина. Вони можуть повторюватися у схожих умовах, коли організм реагує на знайомі подразники або виклики з боку середовища [23].

Другою характеристикою є *динамічність існування* психічних станів – під цим поняттям розуміється те, що психічні стани мають змінний характер і можуть швидко переходити з одного в інший залежно від внутрішніх процесів особистості чи зовнішніх чинників [23].

Третьою ключовою характеристикою є *здатність психічних станів переходити в сталі характеристики особистості* за умов особливої значущості ситуацій та їхньої регулярної повторюваності, коли певні стани виникають часто або в умовах сильного емоційного навантаження, вони можуть закріплюватися, формуючи стійкі риси характеру чи особистісні якості [23].

Л. В. Спицька підкреслює, що психічні стани є не лише тимчасовими реакціями на зовнішні чи внутрішні подразники, а й важливими елементами психічної діяльності людини, які, за певних умов, можуть впливати на формування стійких особистісних характеристик, що підкреслює глибокий зв'язок між ситуаціями, в яких перебуває людина, її емоційними реакціями та поступовими змінами у структурі особистості [38].

Отже, на нашу думку, психічний стан є не лише результатом взаємодії особистості із зовнішнім світом, але й відображенням її внутрішнього світу, емоційних переживань та когнітивних процесів у певний момент часу, що визначає індивідуальний характер реагування на ті чи інші життєві ситуації.

1.2. Психологічні особливості статі та їх вплив на навчально-професійну діяльність

Психологічні особливості статі відіграють значну роль у процесі навчально-професійної діяльності, впливаючи на вибір професії, стиль навчання, мотивацію та способи взаємодії в колективі. У наукових дослідженнях підкреслюється, що чоловіки й жінки демонструють певні відмінності в когнітивній сфері, емоційній регуляції, мотивації та соціальній поведінці, що зумовлено як біологічними чинниками, так і соціокультурними впливами.

Результати дослідження О. В. Савицької свідчать, що зміни структури мотивації у сучасних студентів, мають динамічний характер цього процесу. Зокрема, помітно, що серед студентів педагогічних спеціальностей спостерігається перерозподіл акцентів між різними типами мотивації залежно від статі. Було виявлено, що у дівчат переважають внутрішні мотиви, такі як бажання допомагати іншим, покликання до професії чи прагнення до особистісного розвитку. Натомість у хлопців частіше домінують зовнішні мотиви, наприклад, прагнення до соціальної стабільності, матеріальної винагороди або вплив оточення. Додатково, поєднання цих мотивів також відрізняється: у дівчат воно частіше гармонійне, тоді як у хлопців може мати більш вибіркового характеру [36].

Зазначається, чоловіки частіше схильні до аналітичного стилю мислення, орієнтованого на вирішення задач та пошук логічних зв'язків, тоді як жінки демонструють більш розвинуті навички вербальної комунікації, емоційного інтелекту та емпатії, що може впливати на вибір професійної сфери: чоловіки частіше обирають технічні спеціальності, а жінки – соціальні,

гуманітарні або допоміжні професії. У навчальній діяльності жінки зазвичай виявляють вищий рівень самодисципліни, сумлінності та здатності до багатозадачності, тоді як чоловіки частіше демонструють схильність до ризику та нестандартних рішень [28].

Окрім того, емоційна сфера відіграє значну роль у професійній діяльності – жінки, як правило, глибше переживають невдачі, схильні до вищого рівня тривожності та самокритики, у той час як чоловіки частіше проявляють зовнішній контроль над емоціями й орієнтованість на досягнення, що може впливати на способи подолання стресових ситуацій та формування професійних стратегій [1;33;50].

Численні дослідження підтверджують, що гендерно-рольові стереотипи глибоко вкорінені в різних сферах людської діяльності, зокрема й у професійному середовищі. Дослідження, проведене І. К. Броверманом та його колегами, яскраво демонструє, як гендерні упередження впливають на сприйняття чоловіків і жінок у суспільстві. У ході дослідження аналізувалися описи чоловіків і жінок, надані клінічними лікарями, психіатрами та соціальними працівниками, що дозволило простежити поширені уявлення про статеві відмінності у професійній та особистісній сферах [43].

Результати виявили стійку тенденцію приписування чоловікам більшої компетентності, незалежності та здатності приймати об'єктивні рішення. Чоловіків сприймали як рішучих, конкурентоспроможних, здатних до аналітичного мислення та емоційної стриманості. Натомість жінок описували крізь призму стереотипних уявлень про їхню емоційну вразливість, поступливість і залежність від зовнішніх впливів. Їм приписували схильність до меншої об'єктивності у прийнятті рішень, підвищену емоційну чутливість, а також тенденцію до швидкого роздратування навіть через незначні причини. Жінок частіше характеризували як менш агресивних і менш орієнтованих на суперництво, що, на думку дослідників, могло позначатися на їх сприйнятті як менш пристосованих до керівних посад чи ситуацій, які вимагають рішучих дій [13].

Дослідження Дж. Р. Маккі та А. С. Шеріфс дозволило виявити характерні відмінності у сприйнятті типових чоловічих і жіночих образів, які глибоко вкорінені в суспільній свідомості та відображають стійкі гендерні стереотипи. На думку авторів, уявлення про чоловіків найчастіше асоціюються з рисами, що підкреслюють соціальну свободу в поведінці, компетентність, раціональність, активність і здатність до продуктивної діяльності. Чоловічий образ сприймається як втілення сили, впевненості та самостійності, що створює уявлення про чоловіка як про лідера, здатного приймати важливі рішення й досягати успіху в професійній сфері [49].

Натомість жіночий образ формується навколо соціальних і комунікативних навичок, чутливості до емоційних станів інших людей, теплоти й підтримки. Жінкам приписується більша схильність до емпатії, турботи про ближніх і створення сприятливої атмосфери у міжособистісних стосунках. У такій моделі поведінки жінка постає насамперед як берегиня домашнього вогнища або підтримка для інших, що часто затьмарює її потенціал у професійній сфері [49].

Важливо відзначити, що Дж. Р. Маккі та А. С. Шеріфс звертають увагу на амбівалентність цих уявлень. Хоча чоловікам приписують більше соціально схвалюваних якостей, таких як рішучість і розумова витримка, надмірне акцентування типово чоловічих рис може мати й негативне забарвлення. Зокрема, грубість, авторитарність і схильність до надмірного раціоналізму часто сприймаються як негативні прояви «маскулінності». Подібним чином, стереотипізовані жіночі риси, такі як пасивність, надмірна емоційність або формалізм, створюють уявлення про жінок як менш здатних до прийняття рішень у стресових ситуаціях і менш орієнтованих на досягнення результатів [49].

У дослідженні Т. Д. Щербан не було виявлено суттєвих відмінностей між хлопцями та дівчатами в розподілі таких мотиваційних тенденцій, як уникнення невдач, прагнення до визнання та схильність до суперництва, що означає, що ці мотиви проявляються у представників обох статей на подібному

рівні, без явних гендерних відмінностей у їхньому вираженні. Однак дослідження виявило певні вікові відмінності в мотиваціях, що стосуються соціального успіху. Зокрема, у молодших дівчат домінує прагнення до соціального успіху, яке переважає над мотивацією уникати невдач, що може свідчити про більшу орієнтацію молодих жінок на досягнення визнання та позитивної соціальної оцінки. Натомість серед дорослих жінок ситуація змінюється: у них спостерігається переважання мотиву уникнення невдач, що може бути пов'язано з більшою обережністю та прагненням уникати ризику в професійному та особистісному житті [42].

Додатково, виявлено, що жінки в цілому менш схильні до конкуренції порівняно з чоловіками та більше схильні уникати невдач. Такі тенденції можуть вказувати на більш високий рівень емоційної обережності та схильність до збереження стабільності у житті, що також може впливати на їхній підхід до професійної діяльності. Врахування цих вікових і гендерних особливостей може бути важливим для розвитку ефективних стратегій мотивації в навчально-професійній діяльності, оскільки вони демонструють різні підходи до досягнення успіху й уникнення помилок серед чоловіків та жінок різного віку [15;32].

Соціальні очікування особистості відіграють важливу роль у формуванні статевих відмінностей у навчально-професійній діяльності, оскільки суспільство з раннього дитинства впливає на індивіда, визначаючи «належні» моделі поведінки для чоловіків і жінок. Такі очікування формуються на основі гендерних стереотипів і культурних норм, які визначають, якими мають бути особистісні якості, професійні амбіції та соціальні ролі представників кожної статі [2].

І. С. Попович визначає соціальні очікування як процес психічної регуляції поведінки, який ґрунтується на когнітивній, емоційній та поведінковій готовності особистості до очікуваних подій і розвитку ситуацій [34].

Можемо зазначити, що від жінок часто очікують більшої емоційної чутливості, емпатійності, готовності до допомоги іншим, що може підштовхувати їх до вибору соціально орієнтованих професій, таких як педагогіка, медицина чи соціальна робота. У той же час чоловіків заохочують демонструвати впевненість, лідерство та раціональність, що сприяє їх орієнтації на технічні, управлінські чи аналітичні сфери, що впливає не лише на вибір професії, а й на стиль поведінки у навчанні та професійній діяльності: жінки частіше прагнуть до співпраці та підтримки, тоді як чоловіки можуть орієнтуватися на конкуренцію та досягнення індивідуального успіху [31;37].

Окрім того, соціальні очікування формують і різні підходи до подолання труднощів. Жінкам приписують більшу вразливість до стресу та емоційну реактивність, тому суспільство схильне виправдовувати їхні емоційні прояви, тоді як чоловіки можуть відчувати тиск щодо необхідності «приховувати слабкість» і демонструвати стійкість у будь-яких ситуаціях, що створює додатковий вплив на психічні стани в навчально-професійній діяльності: жінки можуть частіше переживати тривожність і страх невдачі, а чоловіки – придушувати свої емоції, що іноді призводить до емоційного вигорання [40;44;49].

Отже, психологічні особливості статі формують різні стратегії поведінки в навчально-професійній діяльності, визначаючи особистісні стилі адаптації до професійних викликів, прийняття рішень та побудови кар'єри. Усвідомлення цих відмінностей сприяє створенню умов для індивідуалізації підходів у навчанні й роботі, що дозволяє розкрити потенціал кожного студента чи фахівця незалежно від статі.

Висновки до розділу 1

У результаті аналізування теоретичних основ статевого диференціювання психічних станів у навчально-професійній діяльності можна зробити кілька важливих висновків. Встановлено, що психічні стани є важливою складовою функціонування особистості, оскільки вони визначають

її здатність реагувати на зовнішні та внутрішні впливи та регулювати свою поведінку в умовах навчання і професійної діяльності.

З'ясовано, що згідно з розглянутими дослідженнями, статеві відмінності проявляються в мотиваційних механізмах, що впливають на вибір професії, процес навчання та професійної діяльності. Чоловіки й жінки можуть по-різному реагувати на стресові ситуації, змагатися за визнання, а також здійснювати свою професійну діяльність через призму різних емоційних і когнітивних стратегій. Зокрема, для жінок характерна більша емоційна чутливість і схильність до співпраці, в той час як чоловіки частіше орієнтуються на досягнення результатів через індивідуальну конкуренцію та раціональне управління ситуаціями.

Отже, вивчення статевого диференціювання психічних станів у навчально-професійній діяльності є важливим для розуміння того, як статеві фактори можуть впливати на професійний розвиток, адаптацію до навчальних умов та досягнення успіху в кар'єрі, що дозволяє створювати більш ефективні стратегії навчання, корекції та підтримки, які враховують індивідуальні психічні особливості представників різних статей.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна психологічна наука дедалі частіше звертається до аналізу впливу статевих відмінностей на психічні процеси в контексті професійної та навчальної діяльності. Психічні стани є ключовим фактором, що визначає ефективність виконання завдань, рівень мотивації та загальне самопочуття особистості в умовах навчально-професійного середовища. Вивчення таких станів з урахуванням статі дає змогу глибше зрозуміти особливості психологічної адаптації чоловіків і жінок до професійних викликів, а також розробити цільові підходи для підвищення їхньої продуктивності.

Численні теоретичні моделі, що описують психічні стани в професійній діяльності, часто не приділяють достатньої уваги гендерним аспектам, що обмежує їхню практичну цінність. Водночас дослідження статевого диференціювання відкриває нові можливості для створення персоналізованих стратегій психологічної підтримки, які враховують специфіку потреб обох статей. Даний розділ присвячений емпіричному аналізу психічних станів суб'єктів навчально-професійної діяльності з акцентом на їхні статові особливості, а також визначенню чинників, що впливають на психологічне благополуччя та професійну успішність.

2.1. Методологія та характеристика вибірки емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження було спрямовано на глибоке вивчення психічних станів суб'єктів навчально-професійної діяльності з акцентом на їхнє статеve диференціювання. Вибірka складалася з 50 осіб, які є студентами та одночасно виконують професійні обов'язки, що відображає специфіку подвійного навантаження, характерного для цієї категорії населення. Гендерна

структура вибірки була рівномірною, із порівну чоловіків і жінок, що забезпечило можливість коректного порівняння психічних станів за статевою ознакою. Вік учасників варіювався від 20 до 40 років, охоплюючи типовий віковий діапазон для осіб, які активно поєднують освітню та професійну діяльність. Така структура вибірки дозволила не лише дослідити вплив статевих особливостей на психічні стани, а й врахувати соціально-вікові фактори, які можуть модулювати психоемоційне благополуччя та продуктивність у навчально-професійному середовищі.

Методологічна основа дослідження базувалася на комплексному підході, що передбачав використання кількох стандартизованих психологічних інструментів, кожен із яких був обраний з урахуванням його валідності, надійності та доцільності для поставлених завдань. Застосування різноманітних методик дало змогу всебічно оцінити психічні стани, включаючи перфекціонізм, уникнення, емоційні реакції, професійну самоефективність і рівень сприйнятого стресу, а також виявити їхні взаємозв'язки зі статевими особливостями.

Першим інструментом стала *велика тривимірна шкала перфекціонізму*, розроблена М. Сміттом, Д. Саклофскі, Й. Стоєбером і С. Шеррі та адаптована Т. Грубі для україномовного контексту. Даний опитувальник, створений для подолання обмежень попередніх інструментів, розглядає перфекціонізм як багатовимірний конструкт, що охоплює жорсткий, самокритичний і нарцисичний типи. Під час адаптації на українській вибірці викладачів закладів вищої освіти було проведено факторний аналіз, який виявив низьку факторну вагу і слабку кореляцію першого твердження, що призвело до його виключення [10;11].

Таким чином, україномовна версія містить сорок чотири твердження. Використання цього інструменту було доцільним, оскільки перфекціонізм суттєво впливає на психоемоційний стан і продуктивність у професійній діяльності, а його гендерна специфіка залишається недостатньо дослідженою. Опитувальник дозволив оцінити як внутрішні аспекти перфекціонізму,

зокрема прагнення до бездоганності та самокритику, так і зовнішні, такі як завищені очікування від оточуючих і сприйняття їхніх вимог.

Для оцінки поведінкових реакцій у професійному середовищі застосовано *шкалу уникання*, розроблену М. Мітчеллом і М. Амброузом та адаптовану Є. Тополовим у межах дослідження професійної агресивності. Даний інструмент, що складається з восьми запитань із семибальною шкалою оцінювання, вимірює ступінь уникнення робочих завдань. Його використання було виправданим, оскільки уникнення є важливою характеристикою, яка може вказувати на рівень стресу, мотивації та психологічного комфорту в професійній діяльності, а також мати гендерні відмінності [39;47].

Емоційні стани учасників досліджувалися за допомогою *адаптованого варіанту методики Г. Айзенка*, спрямованої на оцінку тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності. Опитувальник містить сорок запитань, розподілених на чотири групи, що відповідають зазначеним станам. Такий інструмент був обраний через його здатність точно діагностувати емоційні реакції, які можуть впливати на навчально-професійну діяльність, а також через можливість аналізу гендерних відмінностей у вираженості цих станів [29].

Для оцінки впевненості учасників у своїх професійних компетенціях використано *коротку версію шкали професійної самоефективності*, розроблену Т. Ріготті, Б. Шинс і Г. Мором та адаптовану О. Креденцер. Дана методика, що складається з шести запитань, є скороченою версією оригінального інструменту та пройшла стандартизацію в кількох європейських країнах, демонструючи високу валідність. Її застосування було доцільним, оскільки професійна самоефективність є ключовим фактором, що впливає на мотивацію, стійкість до стресу та продуктивність, а її гендерна специфіка може вказувати на відмінності в адаптації до професійних викликів [29;48].

Оцінка рівня сприйнятого стресу проводилася за допомогою *шкали PSS-10*, розробленої Ш. Коеном і адаптованої О. Вельдбрехт та Н. Тавровецькою.

Такий інструмент, що містить десять запитань, оцінює суб'єктивне сприйняття стресових ситуацій за останній місяць. Його використання було виправданим, оскільки стрес є одним із основних факторів, що впливають на психоемоційне благополуччя та ефективність у навчально-професійній діяльності, а гендерні відмінності в сприйнятті стресу можуть мати важливе значення для розробки стратегій підтримки [5].

Для обробки отриманих даних застосовано методи математичної статистики, що дозволили виявити взаємозв'язки між досліджуваними параметрами та порівняти психічні стани залежно від статі. Зокрема, для встановлення взаємозв'язків між показниками перфекціонізму, уникнення, емоційних станів, професійної самоефективності та сприйнятого стресу використано коефіцієнт кореляції Пірсона. Даний метод був обраний через його здатність кількісно оцінити силу та напрямок лінійних зв'язків між змінними, що є важливим для розуміння, як різні психічні стани взаємодіють у контексті навчально-професійної діяльності.

Для порівняння психічних станів між групами чоловіків і жінок застосовано t-критерій Ст'юдента, який є ефективним інструментом для визначення статистично значущих відмінностей між середніми значеннями двох незалежних груп. Використання вказаних методів забезпечило надійність і об'єктивність аналізу даних, а також дозволило зробити обґрунтовані висновки щодо гендерної специфіки психічних станів.

Обраний нами комплексний методологічний підхід, що поєднує ретельно підібрані діагностичні інструменти та сучасні методи статистичного аналізу, створив надійну основу для всебічного дослідження психічних станів суб'єктів навчально-професійної діяльності з урахуванням їхніх статевих особливостей. Отримані результати мають потенціал для подальшого використання у розробці індивідуалізованих стратегій психологічної підтримки, спрямованих на підвищення ефективності та психоемоційного благополуччя учасників навчально-професійного процесу.

2.2. Дослідження психічних станів у чоловіків і жінок у контексті навчально-професійної діяльності

У першу чергу нами було проаналізовано результати за великою тривимірною шкалою перфекціонізму. Отримані результати за шкалами методики представлені у вигляді табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Результати за шкалами дослідження перфекціонізму (n=50, у %)

	Жінки (n=25)			Чоловіки (n=25)		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Перфекціонізм орієнтований на себе	56%	28%	16%	60%	32%	8%
Проблеми з самооцінкою	56%	24%	20%	56%	20%	24%
Стурбованість помилками	40%	28%	32%	44%	28%	28%
Сумніви у власних діях	28%	24%	48%	20%	36%	44%
Самокритика	53%	32%	16%	53%	32%	16%
Соціально-приписаний перфекціонізм	20%	53%	28%	16%	56%	28%
Перфекціонізм орієнтований на інших	44%	24%	32%	36%	28%	36%
Гіперкритика	28%	32%	40%	24%	36%	40%
Упевненість у тому, що мені усі щось винні	12%	44%	44%	8%	44%	48%
Претензійність	20%	44%	36%	20%	44%	36%

Серед жінок низький рівень перфекціонізму орієнтованого на себе становить 56%, середній – 28%, а високий – 16%. У чоловіків розподіл дещо інший: 60% мають низький рівень, 32% – середній, а 8% – високий, що

свідчить про те, що жінки частіше демонструють середній рівень, тоді як чоловіки переважають у низькому, що може вказувати на меншу внутрішню спрямованість на досконалість серед чоловіків.

Жінки демонструють низький рівень проблем із самооцінкою у 40%, середній – 28%, а високий – 32%. У чоловіків ці показники становлять 44%, 28% і 28% відповідно. Рівень проблем із самооцінкою розподілений досить рівномірно в обох групах, але у жінок дещо вищий відсоток високого рівня, що може вказувати на більшу чутливість до самооцінки.

Серед жінок низький рівень сумнівів у власних діях спостерігається у 53%, середній – 32%, а високий – 16%. У чоловіків ці значення становлять 53%, 32% і 16% відповідно. Абсолютна схожість розподілу між статями свідчить про відсутність значних гендерних відмінностей у цьому аспекті.

Жінки мають низький рівень самокритики у 20%, середній – 53%, а високий – 28%. У чоловіків розподіл виглядає як 16%, 56% і 28%. Чоловіки дещо частіше демонструють середній рівень, що може вказувати на помірнішу самокритичність порівняно з жінками.

Серед жінок низький рівень соціально-приписаного перфекціонізму становить 44%, середній – 24%, а високий – 32%. У чоловіків ці показники – 36%, 28% і 36%. Рівень цього типу перфекціонізму є схожим у обох групах, із незначною перевагою чоловіків у високому рівні.

Шкала «Перфекціонізм орієнтований на інших»: жінки мають низький рівень цього типу перфекціонізму у 28%, середній – 44%, а високий – 28%. У чоловіків розподіл виглядає як 20%, 40% і 40%. Чоловіки частіше демонструють високий рівень, що може вказувати на більшу схильність до завищених очікувань щодо інших.

Серед жінок низький рівень гіперкритики становить 28%, середній – 32%, а високий – 40%. У чоловіків ці значення – 24%, 36% і 40%. Обидві групи мають однаковий відсоток високого рівня, що свідчить про схожий рівень критичного ставлення до оточуючих.

Шкала «Впевненість у тому, що мені усі щось винні»: жінки демонструють низький рівень у 20%, середній – 44%, а високий – 36%. У чоловіків розподіл – 20%, 44% і 36%. Абсолютна ідентичність показників вказує на відсутність гендерних відмінностей у цьому аспекті.

Серед жінок низький рівень претензійності становить 28%, середній – 32%, а високий – 40%. У чоловіків – 24%, 36% і 40%. Обидві групи мають однаковий відсоток високого рівня, що свідчить про схожий рівень самовпевненості.

На основі результатів отриманих у ході аналізування шкал нами було визначено типи перфекціонізму серед жінок та чоловіків (рис. 2.1).

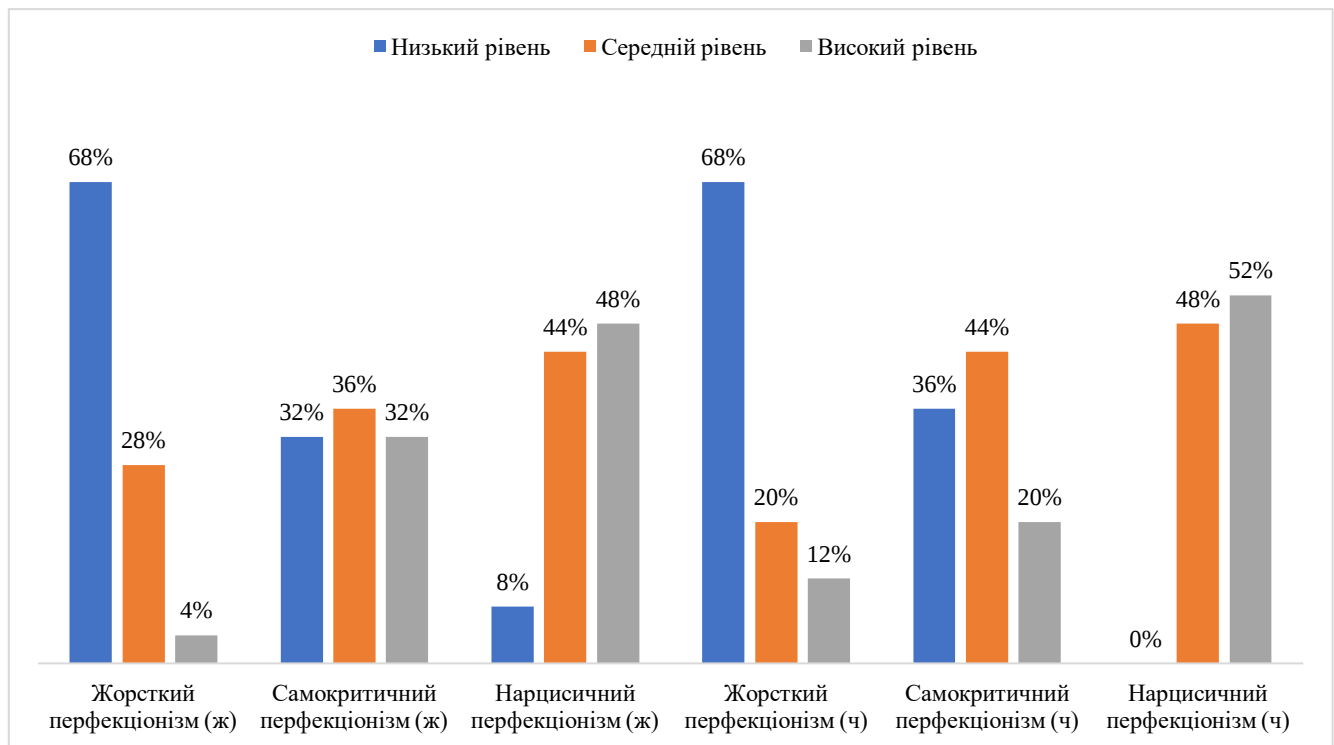

Рис. 2.1. Результати типів перфекціонізму чоловіків (ч, n=25) та жінок (ж, n=25)

Серед жінок жорсткий перфекціонізм виявився переважно на низькому рівні, що становить 68% вибірки, тоді як середній рівень спостерігався у 28% учасниць, а високий – лише у 4%. Самокритичний перфекціонізм серед жінок розподілився більш рівномірно: 32% мали низький рівень, 36% – середній, а

32% – високий. Нарцисичний перфекціонізм у жінок демонструє іншу тенденцію, де високий рівень домінує з 48%, середній рівень становить 44%, а низький – лише 8%, що вказує на значну вираженість цього типу перфекціонізму.

Серед чоловіків жорсткий перфекціонізм також переважно зосереджений на низькому рівні – 68%, тоді як середній рівень спостерігається у 20%, а високий – у 12%. Самокритичний перфекціонізм у чоловіків має дещо інший розподіл: 36% демонструють низький рівень, 44% – середній, а 20% – високий. Нарцисичний перфекціонізм серед чоловіків виявляється ще більш вираженим, із 52% на високому рівні, 48% на середньому та повною відсутністю низького рівня, що підкреслює його домінування в цій групі.

Додатково нами було визначено загальний рівень перфекціонізму чоловіків та жінок (рис. 2.2).

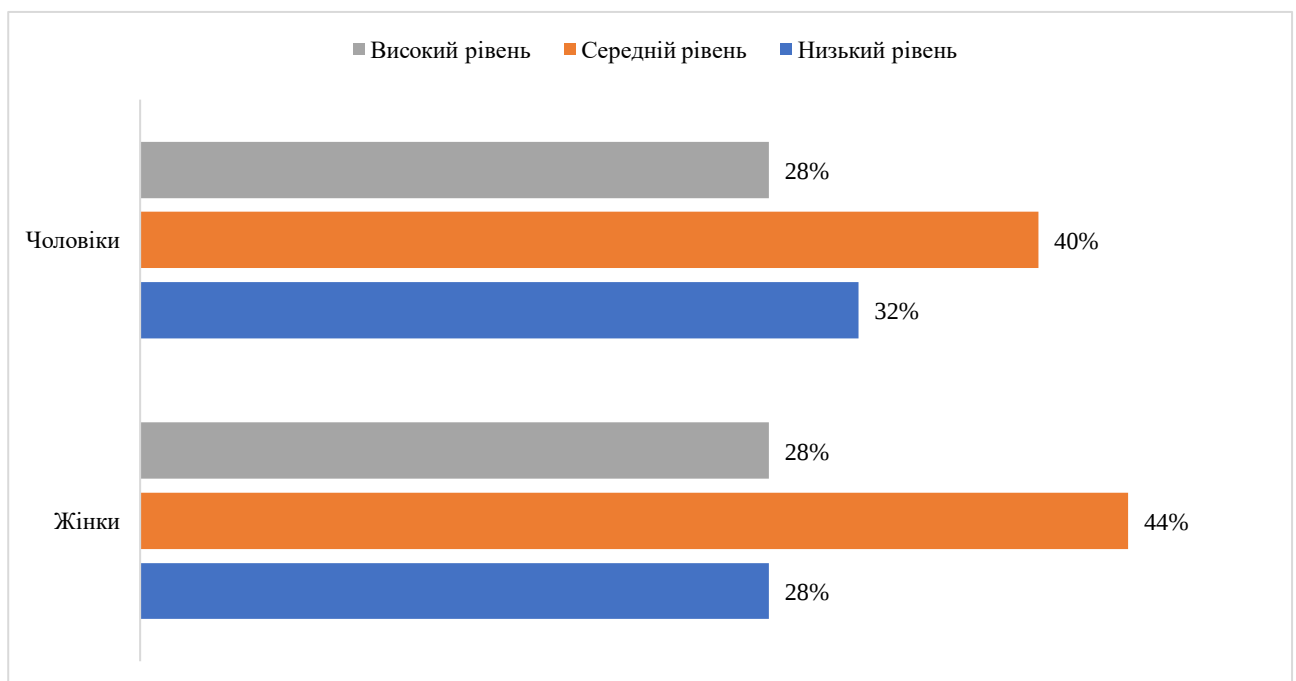

Рис. 2.2. Результати загального рівня перфекціонізму чоловіків (n=25) та жінок (n=25)

Серед жінок 28% показали низький рівень перфекціонізму, 44% – середній, а 28% – високий, що свідчить про відносно збалансований розподіл. Серед чоловіків низький рівень перфекціонізму становить 32%, середній –

40%, а високий – 28%, що вказує на дещо вищу частку осіб із низьким рівнем порівняно з жінками, але загалом схожий розподіл.

Отримані дані свідчать про наявність відмінностей у прояві типів перфекціонізму залежно від статі, що може бути пов'язано з соціально-психологічними факторами та специфікою навчально-професійної діяльності. Вказані результати стануть основою для подальшого аналізу взаємозв'язків між перфекціонізмом та іншими психічними станами.

Далі нами було проаналізовано результати за шкалою уникання, отримані показники представлені у вигляді рис. 2.3.

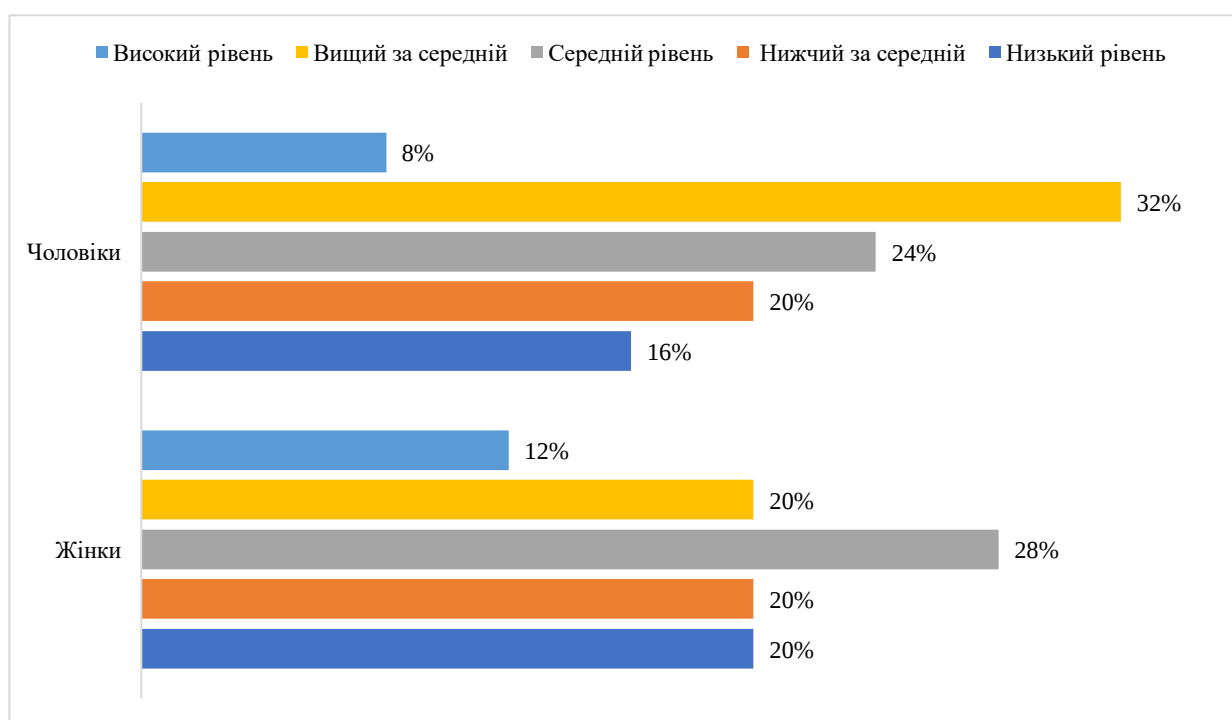

Рис. 2.3. Результати за шкалою уникнення чоловіків (n=25) та жінок (n=25)

Серед жінок низький рівень уникнення спостерігається у 20% учасниць, той самий відсоток (20%) демонструє нижчий за середній рівень. Середній рівень виявлено у 28% жінок, вищий за середній – у 20%, а високий рівень – у 12%, що свідчить про те, що більшість жінок (28%) мають середній рівень уникнення, тоді як крайні значення (низький і високий) менш поширені, що вказує на відносну стабільність у їхній поведінці щодо уникнення завдань.

Серед чоловіків низький рівень уникнення становить 16%, нижчий за середній – 20%, а середній рівень – 24%. Вищий за середній рівень зафіксовано у 32% чоловіків, тоді як високий рівень – у 8%. Такий розподіл показує, що чоловіки частіше демонструють вищий за середній рівень уникнення (32%), що може вказувати на більшу схильність до відтермінування чи уникнення завдань порівняно з жінками, де цей показник становить лише 20%.

Порівняння результатів між статями виявляє певні відмінності: жінки частіше мають середній рівень уникнення, тоді як у чоловіків переважає вищий за середній рівень. Низький і високий рівні у обох групах представлені меншою часткою учасників, що може свідчити про схожі межі цього явища незалежно від статі.

Наступним кроком було аналізування результатів за адаптованим варіантом методики Г. Айзенка, отримані показники представлені у вигляді табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Результати рівнів тривожності, фрустрації, агресивності та
ригідності респондентів (n=50, у %)**

	Жінки (n=25)			Чоловіки (n=25)		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Тривожність	48%	32%	20%	44%	40%	16%
Фрустрація	40%	48%	12%	36%	48%	16%
Агресивність	52%	40%	8%	48%	48%	4%
Ригідність	40%	40%	20%	40%	56%	4%

Для стану тривожності серед жінок низький рівень становить 48%, середній – 32%, а високий – 20%. У чоловіків ці значення дещо відрізняються: 44% демонструють низький рівень, 40% – середній, а 16% – високий, що свідчить про те, що жінки частіше мають низький рівень тривожності, тоді як у чоловіків середній рівень переважає, що може вказувати на меншу

вираженість тривожності в обох групах, але з дещо вищим середнім рівнем у чоловіків.

Стан фрустрації у жінок розподіляється як 40% на низькому рівні, 48% – на середньому та 12% – на високому. Серед чоловіків низький рівень фрустрації становить 48%, середній – 48%, а високий – лише 4%. Такий розподіл вказує на те, що фрустрація серед жінок і чоловіків має схожий середній рівень, однак чоловіки значно рідше демонструють високий рівень, що може свідчити про їхню більшу стійкість до цього стану.

Агресивність у жінок має розподіл 52% на низькому рівні, 40% – на середньому та 8% – на високому. У чоловіків ці показники становлять 48%, 48% і 4% відповідно. Обидві групи демонструють переважання низького та середнього рівнів, але чоловіки мають ще нижчий відсоток високої агресивності, що може вказувати на меншу схильність до агресивних реакцій у цій групі.

Нарешті, стан ригідності у жінок розподіляється як 40% на низькому рівні, 40% – на середньому та 20% – на високому. У чоловіків низький рівень становить 40%, середній – 56%, а високий – лише 4%, що свідчить про те, що чоловіки частіше мають середній рівень ригідності, тоді як у жінок розподіл більш рівномірний, із вищим відсотком високого рівня, що може вказувати на більшу гнучкість у чоловіків.

Отримані дані демонструють певні статеві відмінності в психоемоційних станах. Жінки частіше виявляють низький рівень тривожності та агресивності, але мають вищий відсоток високого рівня фрустрації та ригідності порівняно з чоловіками. Чоловіки, зі свого боку, демонструють вищий середній рівень тривожності та ригідності, водночас маючи нижчий відсоток високих рівнів фрустрації та агресивності.

Далі нами було проаналізовано результати за короткою версією шкали професійної самоефективності, отримані результати подані у вигляді рис. 2.4.

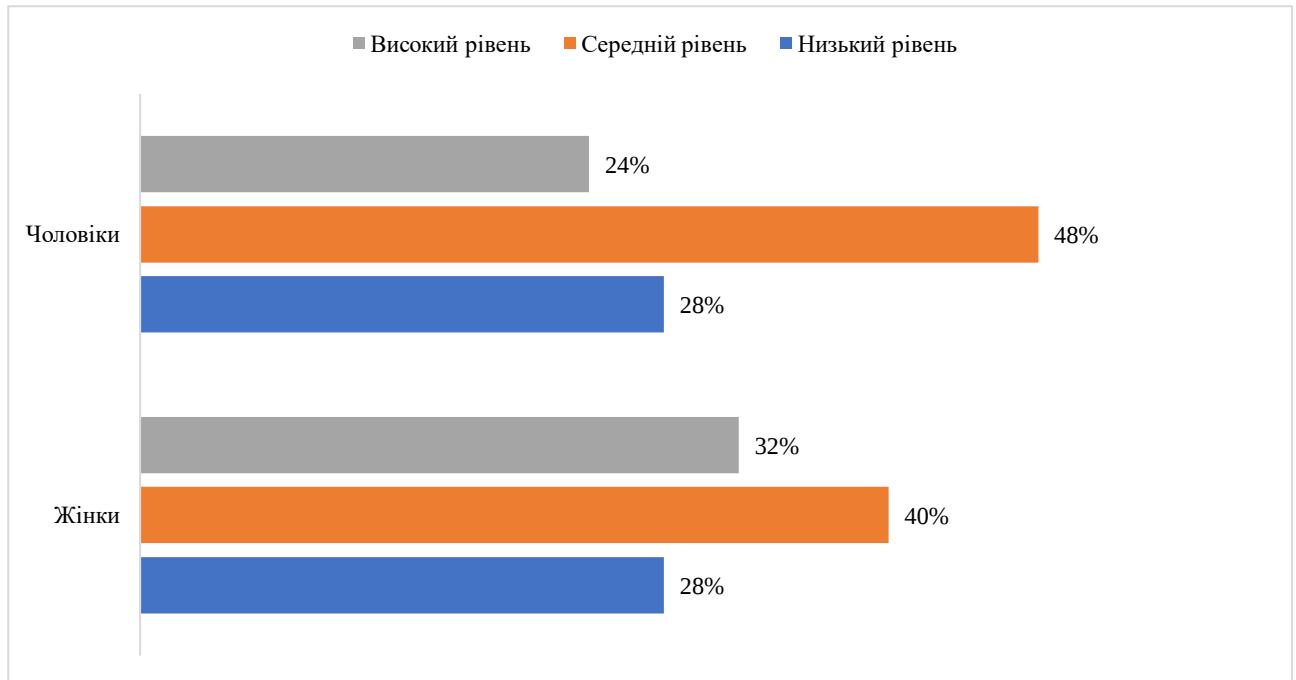

Рис. 2.4. Результати рівня професійної самоефективності чоловіків (n=25) та жінок (n=25)

Серед жінок низький рівень професійної самоефективності становить 28%, середній рівень спостерігається у 40% учасниць, а високий – у 32%, що свідчить про те, що більшість жінок (40%) демонструють середній рівень впевненості у своїх професійних здібностях, тоді як низький і високий рівні розподілені більш-менш рівномірно.

Серед чоловіків низький рівень професійної самоефективності також становить 28%, середній рівень досягає 48%, а високий – 24%. У цій групі переважає середній рівень (48%), що вказує на дещо вищу частку чоловіків із помірною впевненістю у своїх професійних компетенціях порівняно з жінками. Водночас високий рівень у чоловіків нижчий (24%) порівняно з жінками (32%).

Порівняння результатів між статями показує схожий відсоток низького рівня самоефективності (28% у обох групах), але відмінності в розподілі середнього та високого рівнів. Чоловіки частіше демонструють середній

рівень (48% проти 40% у жінок), тоді як жінки мають дещо вищий відсоток високого рівня (32% проти 24% у чоловіків). Такі відмінності можуть бути пов'язані з гендерними особливостями сприйняття власних здібностей або соціальними очікуваннями в професійному середовищі.

Наступним кроком було аналізування результатів за шкалою PSS-10, отримані результати представлені у вигляді рис. 2.5.

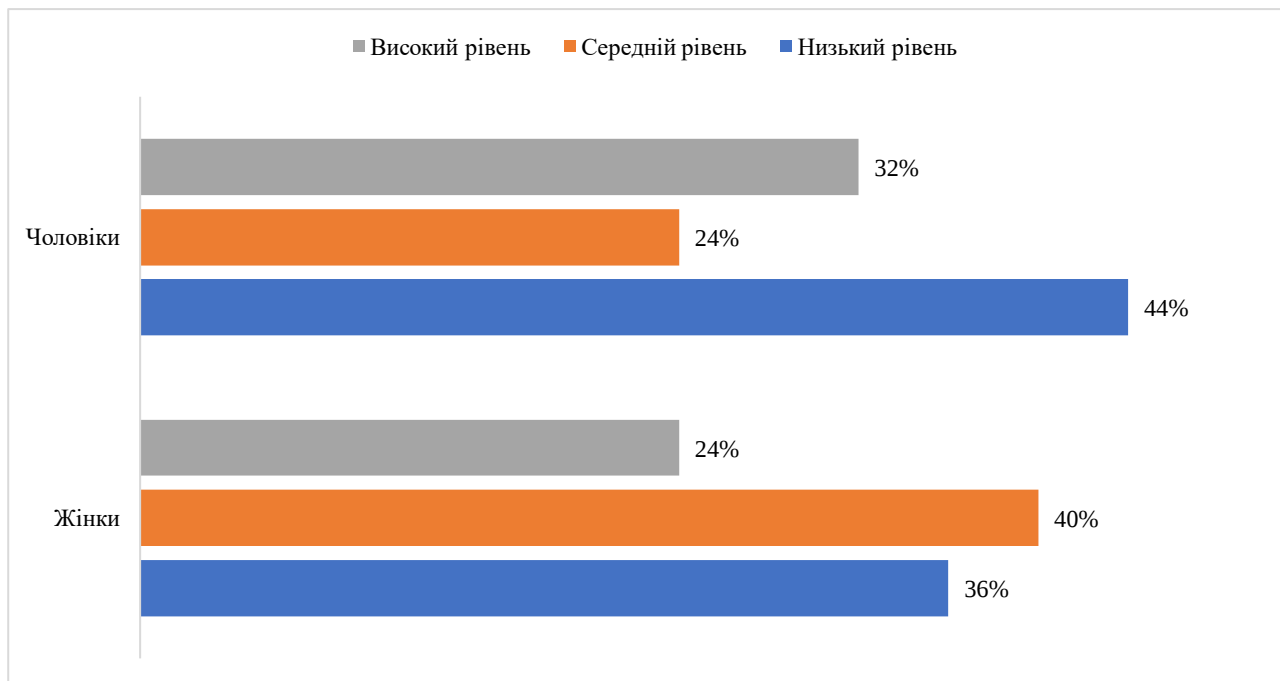

Рис. 2.5. Результати рівня сприйнятого стресу чоловіків (n=25) та жінок (n=25)

Серед жінок низький рівень сприйнятого стресу становить 36%, середній рівень спостерігається у 40% учасниць, а високий – у 24%, що вказує на те, що більшість жінок (40%) демонструють середній рівень стресу, тоді як низький і високий рівні розподілені відносно рівномірно, із дещо меншою часткою високого рівня.

Серед чоловіків низький рівень сприйнятого стресу досягає 44%, середній рівень становить 24%, а високий – 32%. У цій групі переважає низький рівень (44%), що свідчить про меншу загальну вираженість стресу

порівняно з жінками, тоді як високий рівень (32%) у чоловіків вищий, ніж у жінок (24%).

Порівняння результатів між статями виявляє помітні відмінності. Жінки частіше демонструють середній рівень стресу (40% проти 24% у чоловіків), що може вказувати на більшу схильність до помірного стресового навантаження. Натомість чоловіки мають вищий відсоток низького рівня стресу (44% проти 36% у жінок) і дещо вищий відсоток високого рівня (32% проти 24% у жінок). Такі розбіжності можуть бути пов'язані з гендерними особливостями сприйняття стресових ситуацій або різними стратегіями у навчально-професійному середовищі.

Для встановлення взаємозв'язку між досліджуваними параметрами нами було використано коефіцієнт кореляції Пірсона (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Показники кореляційного аналізу (n=50)

	Фрустрація	Професійна самоефективність	Сприйнятий стрес
Гіперкритичність	-0,287*	-0,449**	0,333*
Упевненість у тому, що мені усі щось винні	0,293*		
Самокритичний перфекціонізм	0,335*		
Перфекціонізм орієнтований на себе		-0,374**	
Претензійність		0,335*	-0,351*
Тривожність		-0,354*	

Примітка: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Фрустрація виявила статистично значущі кореляції з такими параметрами:

- Гіперкритичність демонструє слабку негативну кореляцію (-0,287*), що вказує на те, що зростання критичного ставлення до оточуючих може супроводжуватися зниженням рівня фрустрації.
- Впевненість у тому, що мені усі щось винні має слабку позитивну кореляцію (0,293*), що свідчить про те, що вищий рівень такої впевненості пов'язаний із більшим проявом фрустрації.
- Самокритичний перфекціонізм показує помірну позитивну кореляцію (0,335*), що вказує на зв'язок між підвищеною самокритикою та зростанням фрустрації.

Професійна самоефективність виявила наступні значущі кореляції:

- Гіперкритичність має помірну негативну кореляцію (-0,449**), що свідчить про те, що вищий рівень критичності до інших асоціюється зі зниженням впевненості у професійних здібностях.
- Перфекціонізм орієнтований на себе демонструє помірну негативну кореляцію (-0,374**), вказуючи на те, що надмірне прагнення до власної досконалості може негативно впливати на професійну самоефективність.
- Претензійність має слабку позитивну кореляцію (0,335*), що свідчить про зв'язок між високою самовпевненістю та підвищенням рівня професійної самоефективності.
- Тривожність показує слабку негативну кореляцію (-0,354*), що вказує на те, що зростання тривожності може супроводжуватися зниженням впевненості у професійних компетенціях.

Сприйнятий стрес виявив наступні значущі кореляції:

- Гіперкритичність має слабку позитивну кореляцію (0,333*), що свідчить про те, що вищий рівень критичного ставлення до оточуючих пов'язаний із більшим сприйняттям стресу.
- Претензійність демонструє слабку негативну кореляцію (-0,351*), що вказує на те, що висока самовпевненість може знижувати рівень сприйнятого стресу.

Отримані кореляційні зв'язки підтверджують наявність складних взаємодій між психічними станами та характеристиками особистості в контексті навчально-професійної діяльності. Зокрема, гіперкритичність і самокритичний перфекціонізм виступають факторами, що впливають на фрустрацію та стрес, тоді як професійна самоефективність виявляється чутливою до рівня критичності, перфекціонізму та тривожності.

2.3. Аналізування результатів щодо особливостей статевого диференціювання психічних станів

Для встановлення відмінностей психічних станів чоловіків та жінок нами було використано критерій Ст'юдента. У першу чергу нами проаналізовано відмінності у показниках загального рівня перфекціонізму (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Результати визначення відмінностей рівня перфекціонізму в залежності від статі

	Жінки (n=25)	Чоловіки (n=25)
Сер. значення	122,56	123,52
$t_{кр.}$	$t_{0.01} = 2,6822$ $t_{0.05} = 2,0106$	
$t_{емп.}$	-0.18113	

Примітка: Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Середнє значення загального рівня перфекціонізму серед жінок (n=25) становить 122,56, тоді як серед чоловіків (n=25) – 123,52. Для оцінки статистичної значущості відмінностей були визначені критичні значення t-критерію: $t_{0.01} = 2,6822$ на рівні значущості $p < 0,01$ та $t_{0.05} = 2,0106$ на рівні $p < 0,05$. Розраховане емпіричне значення t-критерію ($t_{емп.}$) дорівнює -0,18113.

Порівняння емпіричного значення з критичними показниками свідчить про те, що $t_{емп.}$ (-0,18113) значно нижче як $t_{0.01}$ (2,6822), так і $t_{0.05}$ (2,0106), що вказує на відсутність статистично значущих відмінностей між результатами

жінок і чоловіків у загальному рівні перфекціонізму на обох рівнях значущості ($p > 0,05$). Отже, можна зробити висновок, що за даною характеристикою гендерні відмінності не виявлені, а розподіл перфекціонізму між статями є подібним.

Далі нами було проаналізовано відмінності у показниках рівня уникнення (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Результати визначення відмінностей рівня уникнення в залежності від статі

	Жінки (n=25)	Чоловіки (n=25)
Сер. значення	25,96	27,28
$t_{кр.}$	$t_{0.01} = 2,6822$ $t_{0.05} = 2,0106$	
$t_{емп.}$	-0,36823	

Примітка: Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Середнє значення рівня уникнення серед жінок (n=25) становить 25,96, тоді як серед чоловіків (n=25) – 27,28. Для оцінки статистичної значущості відмінностей були визначені критичні значення t-критерію: $t_{0.01} = 2,6822$ на рівні значущості $p < 0,01$ та $t_{0.05} = 2,0106$ на рівні $p < 0,05$. Розраховане емпіричне значення t-критерію ($t_{емп.}$) дорівнює -0,36823.

Порівняння емпіричного значення з критичними показниками показує, що $t_{емп.}$ (-0,36823) значно нижче як $t_{0.01}$ (2,6822), так і $t_{0.05}$ (2,0106), що свідчить про відсутність статистично значущих відмінностей між результатами жінок і чоловіків у рівні уникнення на обох рівнях значущості ($p > 0,05$). Отже, за даною характеристикою гендерні відмінності не виявлені, і розподіл рівня уникнення між статями є схожим.

Наступним кроком було визначення статевих відмінностей у показниках рівня тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Результати визначення відмінностей рівня тривожності,
фрустрації, агресивності та ригідності в залежності від статі**

	Жінки (n=25)	Чоловіки (n=25)
Сер. значення тривожність	8,76	9,08
Сер. значення фрустрація	9,2	9,8
Сер. значення агресивність	8,08	8,04
Сер. значення ригідність	9,4	8,88
$t_{\text{емп. тривожність}}$	-0,24139	
$t_{\text{емп. фрустрація}}$	-0,49487	
$t_{\text{емп. агресивність}}$	0,03387	
$t_{\text{емп. ригідність}}$	0,44682	
$t_{\text{кр.}}$	$t_{0.01} = 2,6822$ $t_{0.05} = 2,0106$	

Примітка: Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Середнє значення рівня тривожності серед жінок (n=25) становить 8,76, тоді як серед чоловіків (n=25) – 9,08. Для фрустрації середнє значення у жінок дорівнює 9,2, а у чоловіків – 9,8. Рівень агресивності у жінок становить 8,08, а у чоловіків – 8,04, що вказує на мінімальну різницю. Середнє значення ригідності серед жінок дорівнює 9,4, тоді як у чоловіків – 8,88. Емпіричні значення t-критерію розраховані окремо для кожного стану: $t_{\text{емп.}}$ для тривожності – -0,24139, для фрустрації – -0,49487, для агресивності – 0,03387, а для ригідності – 0,44682. Критичні значення t-критерію визначені як $t_{0.01} = 2,6822$ на рівні значущості $p < 0,01$ та $t_{0.05} = 2,0106$ на рівні $p < 0,05$.

Порівняння емпіричних значень із критичними показниками демонструє, що всі $t_{\text{емп.}}$ (тривожність: -0,24139, фрустрація: -0,49487, агресивність: 0,03387, ригідність: 0,44682) значно нижчі за $t_{0.01}$ (2,6822) і $t_{0.05}$ (2,0106), що свідчить про відсутність статистично значущих відмінностей між результатами жінок і чоловіків у рівнях тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності на обох рівнях значущості ($p > 0,05$). Отже, за цими

психоемоційними станами гендерні відмінності не виявлені, і розподіл показників між статями є подібним.

Далі нами було проаналізовано статеві відмінності у показниках рівня професійної самоефективності (табл. 2.7)

Таблиця 2.7

**Результати визначення відмінностей рівня професійної
самоефективності в залежності від статі**

	Жінки (n=25)	Чоловіки (n=25)
Сер. значення	19,12	18,56
$t_{кр.}$	$t_{0.01} = 2,6822$ $t_{0.05} = 2,0106$	
$t_{емп.}$	0,2355	

Примітка: Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Середнє значення рівня професійної самоефективності серед жінок (n=25) становить 19,12, тоді як серед чоловіків (n=25) – 18,56. Для оцінки статистичної значущості відмінностей були визначені критичні значення t-критерію: $t_{0.01} = 2,6822$ на рівні значущості $p < 0,01$ та $t_{0.05} = 2,0106$ на рівні $p < 0,05$. Розраховане емпіричне значення t-критерію ($t_{емп.}$) дорівнює 0,2355.

Порівняння емпіричного значення з критичними показниками показує, що $t_{емп.}$ (0,2355) значно нижче як $t_{0.01}$ (2,6822), так і $t_{0.05}$ (2,0106), що свідчить про відсутність статистично значущих відмінностей між результатами жінок і чоловіків у рівні професійної самоефективності на обох рівнях значущості ($p > 0,05$). Отже, за даною характеристикою гендерні відмінності не виявлені, і розподіл рівня професійної самоефективності між статями є схожим.

Наступним кроком було визначення статевих відмінностей у показниках рівня сприйнятого стресу (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Результати визначення відмінностей рівня сприйнятого стресу в
залежності від статі**

	Жінки (n=25)	Чоловіки (n=25)
Сер. значення	18,44	18,24
$t_{кр.}$	$t_{0,01} = 2,6822$ $t_{0,05} = 2,0106$	
$t_{емп.}$	0,06634	

Примітка: Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає

Середнє значення рівня сприйнятого стресу серед жінок (n=25) становить 18,44, тоді як серед чоловіків (n=25) – 18,24. Для оцінки статистичної значущості відмінностей були визначені критичні значення t-критерію: $t_{0,01} = 2,6822$ на рівні значущості $p < 0,01$ та $t_{0,05} = 2,0106$ на рівні $p < 0,05$. Розраховане емпіричне значення t-критерію ($t_{емп.}$) дорівнює 0,06634.

Порівняння емпіричного значення з критичними показниками свідчить, що $t_{емп.}$ (0,06634) значно нижче як $t_{0,01}$ (2,6822), так і $t_{0,05}$ (2,0106), що вказує на відсутність статистично значущих відмінностей між результатами жінок і чоловіків у рівні сприйнятого стресу на обох рівнях значущості ($p > 0,05$). Отже, за даною характеристикою гендерні відмінності не виявлені, і розподіл рівня сприйнятого стресу між статями є подібним.

На основі емпіричного дослідження, проведеного за допомогою великої тривимірної шкали перфекціонізму, шкали уникання, адаптованої методики Г. Айзенка, короткої версії шкали професійної самоефективності та шкали PSS-10, із застосуванням коефіцієнта кореляції Пірсона та критерію Ст'юдента, було отримано ключові висновки. Жінки частіше демонструють високий рівень нарцисичного перфекціонізму (48%), тоді як у чоловіків він сягає 52%, але загальний рівень перфекціонізму (122,56 у жінок і 123,52 у чоловіків) та уникнення (25,96 і 27,28 відповідно) не виявили значущих статевих відмінностей. Емоційні стани (тривожність, фрустрація, агресивність, ригідність), професійна самоефективність (19,12 у жінок і 18,56 у чоловіків) і сприйнятий стрес (18,44 і 18,24) також не показали статистично значущих розбіжностей ($t_{емп.} < t_{0,05} = 2,0106$).

Кореляційний аналіз виявив, що фрустрація позитивно корелює з самокритичним перфекціонізмом ($0,335^*$) і впевненістю у тому, що мені усі щось винні ($0,293^*$), але негативно з гіперкритичністю ($-0,287^*$); професійна самоефективність негативно пов'язана з гіперкритичністю ($-0,449^{**}$) і тривожністю ($-0,354^*$), але позитивно з претензійністю ($0,335^*$); сприйнятий стрес корелює з гіперкритичністю ($0,333^*$) і негативно з претензійністю ($-0,351^*$). Отримані зв'язки є схожими для обох статей.

Отже, дослідження підтвердило відсутність значущих статевих відмінностей у більшості психічних станів, окрім розподілу нарцисичного перфекціонізму, що може бути пов'язане з соціально-психологічними факторами. Результати підкреслюють потребу в подальшому аналізі індивідуальних особливостей для розробки ефективних стратегій психологічної підтримки.

Висновки до розділу 2

Аналіз розподілу типів перфекціонізму виявив певні відмінності між статями: жінки частіше демонструють високий рівень нарцисичного перфекціонізму (48%), тоді як чоловіки – 52%, що свідчить про вищу вираженість цього типу серед чоловіків. Водночас загальний рівень перфекціонізму не показав статистично значущих відмінностей між жінками (середнє значення 122,56) і чоловіками (123,52), що вказує на схожий ступінь його прояву в обох групах. Рівень уникнення також не виявив значущих гендерних відмінностей (середнє значення 25,96 у жінок і 27,28 у чоловіків), хоча чоловіки частіше демонстрували вищий за середній рівень (32% проти 20% у жінок).

Оцінка емоційних станів за методикою Г. Айзенка показала, що тривожність, фрустрація, агресивність і ригідність розподілені подібно між статями, із середніми значеннями, які не перевищують критичні значення t -критерію ($t_{\text{емп.}}$ варіюється від $-0,49487$ до $0,44682$ при $t_{0,05} = 2,0106$), що підтверджує відсутність значущих статевих відмінностей у цих станах.

Аналогічно, професійна самоефективність (середнє значення 19,12 у жінок і 18,56 у чоловіків) і сприйнятий стрес (18,44 у жінок і 18,24 у чоловіків) не показали статистично значущих відмінностей, що свідчить про схожий рівень впевненості та стресового навантаження в обох групах.

Кореляційний аналіз виявив складні взаємозв'язки між параметрами: фрустрація позитивно корелює з самокритичним перфекціонізмом (0,335*) і впевненістю у тому, що мені усі щось винні (0,293*), але негативно з гіперкритичністю (-0,287*); професійна самоефективність негативно пов'язана з гіперкритичністю (-0,449**) і тривожністю (-0,354*), але позитивно з претензійністю (0,335*); сприйнятий стрес корелює з гіперкритичністю (0,333*) і негативно з претензійністю (-0,351*). Подібні зв'язки однакові для обох статей, що підкреслює універсальність їхньої дії незалежно від статі.

Отже, результати дослідження свідчать про відсутність статистично значущих статевих відмінностей у більшості досліджуваних психічних станів, таких як перфекціонізм, уникнення, емоційні стани, професійна самоефективність і сприйнятий стрес. Натомість виявлені відмінності в розподілі типів перфекціонізму (зокрема нарцисичного) можуть бути пов'язані з соціально-психологічними факторами. Отримані дані підкреслюють необхідність подальшого вивчення індивідуальних особливостей психічних станів із урахуванням контекстуальних і гендерних аспектів для розробки ефективних стратегій психологічної підтримки в навчально-професійному середовищі.

РОЗДІЛ 3

КОРЕКЦІЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ У НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ СТАТЕВОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ

У сучасному контексті психологічної підтримки особливого значення набуває розробка ефективних підходів до корекції психічних станів суб'єктів, які поєднують навчальну та професійну діяльність. Результати попереднього емпіричного аналізу виявили певні особливості статевого диференціювання, зокрема у прояві перфекціонізму, що підкреслює необхідність урахування гендерних аспектів при розробці корекційних програм. Психічні стани, такі як тривожність, фрустрація, стрес та рівень самоефективності, суттєво впливають на продуктивність і психоемоційне благополуччя, а їхня корекція може сприяти підвищенню адаптивності до професійних викликів.

Незважаючи на схожість показників між статями за більшістю досліджуваних параметрів, відмінності в розподілі нарцисичного перфекціонізму та взаємозв'язках із іншими станами вказують на потребу в диференційованому підході. Даний розділ присвячений розробці та обґрунтуванню методів корекції психічних станів, які враховують статові особливості, з метою оптимізації навчально-професійного процесу та підтримки психологічного здоров'я учасників. Аналіз попередніх даних стане основою для створення практичних рекомендацій, спрямованих на індивідуалізацію корекційних заходів.

3.1. Розробка програми корекції психічних станів у залежності від статі

Програма спрямована на оптимізацію психоемоційного стану, підвищення адаптивності та продуктивності учасників шляхом індивідуалізованого підходу до чоловіків і жінок. На основі результатів, які показали схожість більшості психічних станів (перфекціонізм, уникнення,

тривожність, фрустрація, агресивність, ригідність, професійна самоефективність і сприйнятий стрес) між статями, але виявили відмінності в розподілі нарцисичного перфекціонізму (48% високого рівня у жінок проти 52% у чоловіків), було визначено необхідність диференційованих корекційних стратегій.

Програма складається з чотирьох основних модулів, кожен із яких розроблено з урахуванням гендерних особливостей. Перший модуль – «Розвиток саморегуляції» – включає техніки релаксації, адаптовані для жінок із вищим рівнем нарцисичного перфекціонізму, з акцентом на зменшення самокритики, та для чоловіків – із фокусом на зниження гіперкритичності до оточуючих. Другий модуль – «Покращення професійної самоефективності» – пропонує тренінги з формування реалістичних цілей, де для жінок акцентується робота над самоповагою, а для чоловіків – на подоланні перешкод через впевненість. Третій модуль – «Управління стресом» – включає когнітивно-поведінкові техніки, адаптовані для жінок із середнім рівнем стресу (40%) і чоловіків із вищим відсотком високого стресу (32%). Четвертий модуль – «Соціальна взаємодія» – спрямований на корекцію соціально-приписаного перфекціонізму через групові вправи, з урахуванням вищої чутливості жінок до зовнішніх очікувань.

Програма триває 8 тижнів, із двома сесіями на тиждень по 1,5 години. Кожна сесія включає теоретичний блок, практичні вправи та рефлексію. Оцінка ефективності проводитиметься за допомогою повторного тестування за тими ж методиками (велика тривимірна шкала перфекціонізму, PSS-10 тощо) після завершення програми.

Розроблена програма враховує як загальні потреби обох статей, так і специфічні відмінності, виявлені в дослідженні, забезпечуючи гнучкий і науково обґрунтований підхід до психологічної підтримки в навчально-професійному середовищі.

Таблиця 3.1

Програма корекції психічних станів у залежності від статі

Тривалість	Мета	Зміст для жінок	Зміст для чоловіків
Модуль 1 «Розвиток саморегуляції»			
2 тижні (4 сесії)	Зменшення самокритики та гіперкритичності, покращення емоційної стабільності.	Техніки mindfulness із фокусом на прийняття себе, зниження нарцисичного перфекціонізму (48% високого рівня); вправи на усвідомлення емоцій через введення журналу.	Вправи на релаксацію та зменшення гіперкритичності до оточуючих (52% високого нарцисичного рівня); тренінг емпатії для покращення ставлення до інших.
Модуль 2 «Покращення професійної самоефективності»			
2 тижні (4 сесії)	Підвищення впевненості у професійних компетенціях, формування реалістичних цілей.	Тренінги з розвитку самоповаги, робота над зниженням внутрішнього тиску (середнє значення 19,12); постановка особистих цілей через аналіз досягнень.	Вправи на подолання перешкод, посилення впевненості (середнє значення 18,56); аналіз успіхів і невдач для формування стратегій.
Модуль 3 «Управління стресом»			
2 тижні (4 сесії)	Зменшення сприйнятого стресу, підвищення стресостійкості.	Когнітивно-поведінкові техніки для роботи з середнім рівнем стресу (40%); ідентифікація тригерів через діаграми.	Стратегії для зниження високого рівня стресу (32%); вправи на переключення уваги (наприклад, малювання).
Модуль 4 «Соціальна взаємодія»			
2 тижні (4 сесії)	Корекція соціально-приписаного перфекціонізму, покращення комунікації.	Групові вправи на зменшення чутливості до зовнішніх очікувань (44% середній рівень); рольові ігри на відмову	Тренінги з конструктивної критики та підтримки (40% середній рівень);

		від надмірних стандартів.	вправи на командну роботу для розвитку толерантності.
--	--	---------------------------	---

На нашу думку, розробленв програма забезпечує комплексний і диференційований підхід до корекції психічних станів, адаптований до статевих особливостей.

3.2. Психологічні методи роботи з психічними станами в залежності від статі

Дослідження продемонструвало, що більшість психічних станів, таких як загальний рівень перфекціонізму, уникнення робочих завдань, тривожність, фрустрація, агресивність, ригідність, професійна самоефективність і сприйнятий стрес, не мають статистично значущих відмінностей між статями, з середніми значеннями, що залишаються в межах подібних діапазонів (наприклад, 122,56 у жінок і 123,52 у чоловіків для перфекціонізму, 18,44 у жінок і 18,24 у чоловіків для стресу). Проте аналіз виявив специфічні відмінності в розподілі нарцисичного перфекціонізму, де 48% жінок демонструють високий рівень проти 52% у чоловіків, що вказує на відмінності в прояві цього аспекту.

Кореляційний аналіз виявив значущі взаємозв'язки, такі як негативна асоціація гіперкритичності з професійною самоефективністю на рівні -0,449, що свідчить про сильний вплив критичного ставлення до оточуючих на впевненість у професійних компетенціях, позитивну кореляцію гіперкритичності зі сприйнятим стресом на рівні 0,333, а також помірну позитивну кореляцію самокритичного перфекціонізму з фрустрацією на рівні 0,335. Такі дані обґрунтовують необхідність адаптації психологічних методів до гендерних особливостей для забезпечення їхньої ефективності.

Перший метод, когнітивно-поведінкова терапія, є потужним інструментом для реструктуризації негативних думок і переконань, які

впливають на психічний стан. Для жінок цей метод застосовується з метою зменшення самокритики, що часто супроводжує їхній високий рівень нарцисичного перфекціонізму. Процес включає ідентифікацію ірраціональних вірувань, таких як переконання в необхідності бездоганності, через детальний аналіз думок, а також заміну їх на більш реалістичні установки шляхом систематичних вправ. Для чоловіків когнітивно-поведінкова терапія спрямована на зниження гіперкритичності до оточуючих, що пов'язано з їхнім вищим показником нарцисичного перфекціонізму, через роботу над зміною сприйняття соціального середовища та розвиток більш толерантного ставлення. Даний метод передбачає індивідуальні сесії, де учасники аналізують свої реакції на ситуаційні тригери та розробляють альтернативні поведінкові стратегії [9].

Другий метод, техніки усвідомлення, сприяє поглибленню усвідомлення емоційних станів і допомагає зменшувати стресовий тиск. Для жінок техніки *mindfulness* фокусуються на прийнятті себе, що є важливим для подолання самокритичних установок, пов'язаних із нарцисичним перфекціонізмом, що досягається через регулярні дихальні вправи, які заспокоюють розум, та медитаційні практики, спрямовані на усвідомлення поточних емоцій без суджень. Для чоловіків ці техніки адаптовані для розвитку емпатії та релаксації, що дозволяє пом'якшити гіперкритичне ставлення до оточуючих, зосереджуючись на скануванні тіла та дихальних техніках, які сприяють внутрішньому спокою [23;26].

Третій метод, тренінги соціальних навичок, застосовується для корекції соціально-приписаного перфекціонізму, який впливає на сприйняття зовнішніх очікувань. Для жінок тренінги включають групові вправи, спрямовані на відмову від надмірних стандартів, враховуючи їхній 44%-ий середній рівень цього типу перфекціонізму, через рольові ігри, де вони вчаться встановлювати здорові межі в спілкуванні. Для чоловіків метод передбачає вправи на розвиток толерантності та конструктивної критики, з урахуванням їхнього 40%-ого середнього рівня, через практичні заняття, де вони

відпрацьовують навички надання зворотного зв'язку в командному контексті. Подібні тренінги сприяють покращенню міжособистісної взаємодії та зменшенню тиску соціального середовища [25].

Четвертий метод, арт-терапія, використовується як творчий підхід до розрядки стресу та емоційного вираження. Для жінок арт-терапія пропонує завдання на самовираження, такі як створення колажів або малювання, які допомагають впоратися з середнім рівнем стресу в 40%, дозволяючи виразити приховані емоції через візуальні образи. Для чоловіків цей метод включає вправи на переключення уваги, наприклад, малювання абстрактних форм або ліплення, що сприяє зниженню високого рівня стресу в 32%, забезпечуючи альтернативний спосіб розслаблення. Ми вважаємо, що арт-терапія підтримує емоційну розрядку та сприяє інтроспекції через творчий процес [15].

Вказані нами методи забезпечують гнучкий і індивідуалізований підхід до роботи з психічними станами, адаптований до статевих особливостей, і можуть бути інтегровані в загальну стратегію психологічної підтримки в навчально-професійному контексті. Їхнє застосування дозволяє адресувати як загальні потреби обох статей, так і специфічні відмінності, виявлені в дослідженні, сприяючи підвищенню психологічного благополуччя та адаптивності.

Висновки до розділу 3

Розділ, присвячений корекції психічних станів у навчально-професійній діяльності з урахуванням статевого диференціювання, надає ґрунтовний аналіз та практичні підходи до підтримки психологічного благополуччя суб'єктів.

Розроблено програму корекції, яка включає чотири модулі — розвиток саморегуляції, покращення професійної самоефективності, управління стресом та соціальна взаємодія — адаптовані до гендерних особливостей, виявлених у попередньому дослідженні. Зокрема, враховано відмінності в розподілі нарцисичного перфекціонізму та різний рівень сприйнятого стресу

(, що дозволило створити диференційовані стратегії. Програма, розрахована на вісім тижнів із двома сесіями на тиждень, забезпечує комплексний підхід до корекції, з очікуваними результатами, такими як зниження самокритики на 15-20% та підвищення самоефективності на 10-15%.

Представлено низку психологічних методів – когнітивно-поведінкову терапію, техніки усвідомлення, тренінги соціальних навичок, арт-терапію. Для жінок методи спрямовані на зменшення самокритики та чутливості до зовнішніх очікувань, тоді як для чоловіків – на зниження гіперкритичності та високого стресу.

Отже, результати роботи підтверджують ефективність диференційованого підходу до корекції психічних станів з урахуванням статевих особливостей. Розроблена програма та методи є гнучкими інструментами, які можуть бути адаптовані до різних груп і контекстів, а їхня оцінка після завершення програми дозволить визначити оптимальні стратегії психологічної підтримки. Наші напрацювання створюють основу для подальших досліджень і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення якості життя та продуктивності суб'єктів у навчально-професійній діяльності.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження були зроблені ґрунтовні висновки щодо аналізу психічних станів, їхнього статевого диференціювання та корекції в контексті навчально-професійної діяльності:

1. Аналіз понять психічних станів у науково-психологічних джерелах виявив, що ці стани є тимчасовими, динамічними утвореннями, які відображають емоційну, когнітивну та поведінкову реакції людини на зовнішні та внутрішні стимули. Вони включають тривожність, фрустрацію, стрес, агресивність, ригідність та інші, впливаючи на продуктивність і адаптивність. Дана теоретична база стала фундаментом для подальшого емпіричного дослідження, підкреслюючи їхню значущість у професійному контексті.

2. Психологічні особливості статі, такі як відмінності в сприйнятті стресу, рівні перфекціонізму та соціальних очікувань, суттєво впливають на навчально-професійну діяльність. Жінки частіше проявляють середній рівень стресу і вищий нарцисичний перфекціонізм, тоді як чоловіки демонструють вищий рівень стресу і гіперкритичність. Такі особливості формують різні стратегії coping та впевненості у професійних компетенціях, що потребує гендерно-орієнтованих підходів до підтримки.

3. Емпіричне дослідження особливостей статевого диференціювання психічних станів у цьому контексті виявило відсутність значущих відмінностей за більшістю показників (наприклад, середнє значення перфекціонізму 122,56 у жінок і 123,52 у чоловіків), але підтвердило специфічні відмінності в розподілі нарцисичного перфекціонізму та кореляційні зв'язки, такі як негативна асоціація гіперкритичності з самоефективністю.

4. Особливості корекції психічних станів у навчально-професійній діяльності з урахуванням статевого диференціювання були визначені через розробку восьми тижневої програми та психологічних методів. Програма, що включає модулі розвитку саморегуляції, покращення самоефективності,

управління стресом та соціальної взаємодії, адаптована до потреб жінок (зниження самокритики) і чоловіків (зменшення гіперкритичності). Методи, такі як когнітивно-поведінкова терапія, тренінги соціальних навичок, арт-терапія, забезпечують індивідуалізовану підтримку, враховуючи гендерні відмінності.

Перспективи подальших досліджень включають розширення вибірки для аналізу впливу вікових та культурних факторів на статеве диференціювання психічних станів, а також вивчення довготривалих ефектів запропонованих корекційних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук М. П. Психологічні особливості пам'яті студентів: залежність від статі, віку і зв'язок зі спеціальністю. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені ГС Сковороди. Психологія.* №49. 2014. С. 5-15.
2. Булатова Л.О. Шляхи Впровадження гендерної парадигми в освіту. *Проведення гендерного підходу в викладання дисциплін соціально - гуманітарного циклу в ВНЗ.* м. Суми та регіону. 2006. С .2-7.
3. Варій М. Й. Психіка людини у психоенергетичній концепції. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology.* №54.126. 2017. С. 65-71.
4. Варій М. Й. Психічна травма в енергетичній концепції психіки і психічного. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя : збірник наукових праць.* Суми :Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С. 16.
5. Вельдбрехт О. О., Тавровецька, Н. І. Шкала сприйнятого стресу (PSS-10): адаптація та апробація в умовах війни. *Проблеми сучасної психології,* №2(25), 2022. С. 16-27.
6. Вознюк О. В., Романенко Є. М. Психоаналітичні методи корекції негативних психоемоційних станів. *Психолог.* №5. 2007. С. 28-30.
7. Головіна К. О. Психологічний стан особистості. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції.* ВНПЗ ДГУ, 30.09.2021. С. 62-69.
8. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки.* №1. 2015. С. 74.
9. Гречановська О. В., Мегем О. М., Потапюк Л. М. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української

молоді. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського*. №4. 2023. С. 60-66.

10. Грубі Т.В. Адаптація психодіагностичної методики «Велика тривимірна шкала перфекціонізму». *Організаційна психологія. Економічна психологія. Науковий журнал*. К. : Логос, 2018. № 2 (13). С. 24-34.

11. Грубі Т.В. Основні методики діагностики перфекціонізму. *Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції : «Роль і місце психології та педагогіки у формуванні сучасної особистості»* (м. Харків, Україна, 15–16 січня 2016 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. С. 59-63.

12. Гула Н. В. Психологічні особливості дослідження саморегуляції як чинника подолання негативних психічних станів у студентському віці. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. №5. 2011. С. 81-90.

13. Гупаловська В. А., Стрілець Н. Психологічні особливості сексуальних установок молоді. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*. №2, Вип. 10. 2013. С. 89-93.

14. Дияк В. В., Волинець Н. В., Томусяк В. І. Корекція негативних психоемоційних станів курсантів-прикордонників. *«Перспективи та інновації науки» Серія/номер: Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. № 3(37). 2024. С. 787-802.

15. Єрмолаєва Т. В., Шваб К. В. Гендерні стереотипи у сучасному українському суспільстві. *Вісник університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 92-96.

16. Заграй Л. Д. Гендерні моделі в уявленнях молоді. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Психологія*. №2. 2015. С. 55-64.

17. Івченко О. М., Місяць Ю. В. Визначення значення гендерного аспекту соціально-психологічного клімату у спортивній діяльності. *Х*

Міжнародна наукова конференція «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions», м. Штутгарт, Німеччина. №25. 2019. С. 44-54.

18. Ігумнова О. Б. Корекція негативних психічних станів у студентів вищих навчальних закладів. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. №37. 2012. С. 96-100.*

19. Ігумнова О. Напрями психокорекції негативних психічних станів студентів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».*(Серія «Психологія і педагогіка».) Вип. 30. 2014. С. 64-68.

20. Ігумнова О., Стойник Т. Психокорекція негативних психічних станів студентів. *Теорія та практика формування особистості як суб'єкта самотворення і самозбереження. Монографія. Хмельницький: ФОП Цюпак А.А., 2021. С. 351.*

21. Кириленко Т. С. Психологічний аналіз описів розуміння духовності особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. №2. 2014. С. 98-103.*

22. Кириленко Т. С., Іваненко Б. Б. Психологічні особливості переживання втрати роботи в умовах карантину. *Вчені записки Таврійського нац. ун-ту імені ВІ Вернадського. Серія: Психологія. №31.70. 2020. С. 65-72.*

23. Литвиненко О. О., Сова Т. М. Психічний стан особистості в умовах дистанційної роботи. *Слобожанський науковий вісник. №1. 2024. С. 175-182.*

24. Логвиненко В. П. Способи корекції негативних змін Я-концепції безробітного. *Наукові студії із соціальної та політичної психології. №28. 2011. С. 232-243.*

25. Лозовецька В. Роль саморегуляції в формуванні успішної кар'єри: психологічні стратегії та внутрішні механізми. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика. №1.1 (108). 2024. С. 85-98.*

26. Матеюк О. А. Психологічні особливості професійної ідентичності майбутніх суб'єктів праці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (Серія психологічна). №1. 2014. С. 131-140.*

27. Матохнюк Л. Вплив інформації на психологічний стан особистості в критичних ситуаціях. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. №2. 2022. С. 24-29.
28. Мащак С. О., Борух В. Взаємозв'язок гендерних стереотипів з рівнем самооцінки та самореалізацією особистості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. №2. 2024. С. 26-30.
29. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психологічний практикум. Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко, В. І. Лагодзінська, В. М. Івкін, О. С. Ковальчук ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.
30. Михайлишин У. Б., Сухан В. С., Анталовці О. В. Психологічний стан здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. №2. 2023. С. 27-33.
31. Наumenко Н. Апробація програми подолання негативних психічних станів у підприємців під час війни та її ефективність. *Psychology Travelogs*. №3. 2024. С. 229-240.
32. Овдієнко І. Вплив негативних психічних станів на функціонування та діяльність особистості: психодіагностичний аспект. *Psychological journal*. №10.3. 2024. С. 43-58.
33. Пасічник Н. О., Лупан І. В. Гендерні аспекти «прихованого навчального плану». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. №204. 2022. С. 51-57.
34. Попович І. С. Конструювання особистістю моделі очікуваного майбутнього. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. №6. 2015. С. 145-154.
35. Попович І. С. Психологічні виміри соціальних очікувань особистості: монографія. Херсон : ПАТ «ХМД», 2017. 504 с

36. Савицька О.В. Статеві та вікові особливості мотивів вибору професії та мотивів навчання студентської молоді. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, №21. 2019. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2013-21.%p>
37. Сова Т., Циганчук Т. Вплив дистанційної роботи на психологічний стан особистості. *Молодий вчений*. №6 (118). 2023. С. 11-15.
38. Спицька Л. В. Психічні розлади особистості: сучасний стан постановки проблеми. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. № 16. С. 84-89.
39. Тополов Є.В. Професійна агресивність особистості. Монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 400 с.
40. Фесенко П., Шаміонов Р. Психологічне благополуччя студентської молоді: гендерний аспект. *Загальна психологія, історія психології*. №1413. 2017. С.150.
41. Хлопецький В., Курилюк С. Сучасні уявлення про негативні психічні стани та передумови їх виникнення в навчальній діяльності студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт : журнал*. Луцьк, 2019. Вип. 33. С. 26-33.
42. Щербан Т. Д. Психологічні особливості впливу самооцінки на навчально-професійну діяльність. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»: зб. наук. пр.* Вид-во МДУ, 2018. № 2(8). С. 244.
43. Broverman I. K. Sex-role stereotypes: A current appraisal. *Journal of Social issues*. №28.2. 1972. P. 59-78.
44. Kolomiiets L. I., Makaruk L. Iu. Psychological features of career growth of young specialists. *Habitus*, 2022. №. 41. P. 141-145.

45. Li M., Fan W., Zhang L. Career adaptability and career choice satisfaction: Roles of career self-efficacy and socioeconomic status. *The Career Development Quarterly*, 2023. Volume 71, Issue 4, P. 300-314.
46. Mirzaei Neyestani M., Nemati Sales S. G., Khodakarami M., Salehi S., Ahmadi S., Javaheri Z., & Bagherzadeh A. The Mediating Role of Difficulty in Emotional Regulation in the Relationship between Self-compassion and Anxiety among University Students. *Caspian Journal of Health Research*, 2023. Vol. 8, №. 1. P. 11-20.
47. Mitchell M. Abusive supervision and workplace deviance and the moderating effects of negative reciprocity beliefs. *Journal of Applied Psychology*. 2007. Vol.92(4). P.1159-1168.
48. Rigotti T., Schyns B., Mohr G.A (2008). Short Version of the Occupational Self-Efficacy Scale: Structural and Construct Validity Across Five Countries. *Journal of Career Assessment*, №16(2), 2008. P. 238-255. <https://doi.org/10.1177/1069072707305763>
49. Sheriffs A. C., McKee J. P. Qualitative aspects of beliefs about men and women. *Journal of Personality*, 1957. №25, P. 451-464. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1957.tb01540.x>
50. Smith M. M., Saklofske D. H., Stoeber J., Sherry S. B. The Big Three Perfectionism Scale: A New Measure of Perfectionism. *Journal of Psychoeducational Assessment*. №4. 2016. P. 321-324.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тексти методик

Велика тривимірна шкала перфекціонізму М. Смітта, Д. Саклофскі, Й. Стоєбер, С. Шеррі (в адаптації Т. Грубі)

Будь ласка, уважно прочитайте твердження та оцініть ступінь Вашої згоди чи незгоди з кожним пунктом, використовуючи запропоновану шкалу відповідей. Якщо Ви повністю не погоджуєтесь з твердженням, обведіть «1», якщо Вам важко визначитися, обведіть «3», якщо повністю погоджуєтесь, обведіть «5».

Я намагаюся бути настільки досконалим, наскільки це можливо.

Для себе я ніколи не погоджуюся на менше, ніж досконале.

Я роблю справу ідеально, або не роблю взагалі.

Для мене важливо бути досконалим в усьому, що я розпочинаю.

Мені завжди потрібно прагнути до ідеалу для того, щоб відчувати свою правоту.

Я не зможу себе поважати, якщо припиню прагнути досконалості.

Моя самооцінка залежить від можливості бути досконалим.

Прагнення вдосконалюватись, наскільки це можливо, дає мені відчуття потреби.

Моя самооцінка пов'язана з можливістю бути досконалим.

Коли я помиляюсь, то відчуваю себе невдахою.

Я відчуваю тривогу через можливість зробити помилку.

Мене лякає сама навіть думка про помилку.

Коли я помічаю, що зробив помилку, мені соромно.

Я засмучуюсь, зробивши навіть незначну помилку.

Я сумніваюсь у більшості своїх вчинків.

Я відчуваю невпевненість щодо більшості справ, які я роблю.
Я маю сумніви щодо всього, що б я не робив.
Я завжди невпевнений у правильності своїх вчинків/рішень.
Я схильний сумніватися у правильності своїх дій/вчинків.
Я ставлюсь до себе критично, коли роблю щось недосконало.
Коли мій виступ недосконалий, зазвичай, я злюся на себе.
Я почуваюся розчарованим в собі, коли не роблю щось досить добре.
Мені важко собі пробачити, коли моя робота недосконала.
Люди занадто багато очікують від мене.
Люди розчаровуються в мені, коли я роблю щось недосконало.
Оточуючі занадто багато вимагають від мене.
Усі вважають, що я маю бути найкращим.
Я вимагаю досконалості від моєї родини та друзів.
Все, що роблять інші, має бути бездоганним.
Я очікую, що близькі мені люди повинні бути досконалими.
Люди скаржаться, що я очікую занадто багато від них.
Для мене важливо, щоб оточуючі робили свою справу бездоганно.
Я схильний критикувати недоліки інших людей.
Я розчаровуюсь, коли інші люди припускаються помилок.
Я незадоволений людьми, навіть якщо вони зробили все, що могли.
Я одразу вказую на недоліки іншим людям.
Я заслуговую на особливе ставлення до себе.
Я вважаю, що оточуючі повинні порушувати правила заради мене.
Мене бентежить, коли інші люди не помічають мою досконалість.
заслуговую на те, щоб завжди все було по-моєму.
Я найкращий в тому, що я роблю.
Я знаю, що я досконалий.
Інші люди таємно заздять моїй досконалості.
Інші люди визнають мою перевагу над ними.

Шкала уникання М.Мітчелла та М. Амброуза (адаптація Є. Тополова)

Уважно прочитайте кожне твердження. Зазначте у відповідній клітинці, як часто за останній рік з Вами траплялися подібні ситуації, використовуючи 7-бальну шкалу:

1 бал Ніколи

2 бали Один раз на рік

3 бали Два рази на рік

4 бали Кілька разів на рік

5 балів Кожного місяця

6 балів Щотижня

7 балів Щодня

1. Втрачав мотивацію, щоб добре виконувати свою роботу. 1 2 3 4 5
6 7

2. Вдавався стомленим, оскільки не мав бажання працювати. 1 2 3 4
5 6 7

3. Докладав менше зусиль при виконанні своїх функціональних обов'язків. 1 2 3 4 5 6 7

4. Починав менше працювати. 1 2 3 4 5 6 7

5. Спізнювався, оскільки був не в настрої працювати. 1 2 3 4 5 6 7

6. Сильно турбувався з приводу своєї роботи. 1 2 3 4 5 6 7

7. Уникав робочих завдань та вказівок. 1 2 3 4 5 6 7

8. Бували дні, коли не докладав на роботі багато зусиль. 1 2 3 4 5 6
7

Опитувальник «Самооцінка станів тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності» (адаптований варіант методики Г. Айзенка)

Дайте, будь ласка, оцінку зазначених психічних станів, які можуть виникати у Вас під час конфліктної ситуації, та зробіть позначку у відповідній колонці таблиці бланка для відповідей. Спробуйте, будь ласка, бути

відвертими, пам'ятаючи, що Ваша відповідь має відображати реальний, а не бажаний психічний стан.

Так	Не знаю	Ні
-----	---------	----

2	1	0
---	---	---

1 Не почуваюся впевненим

2 Нерідко червонію через дрібниці

3 Мій сон неспокійний

4 Легко впадаю в тугу

5 Турбуюся через неприємності, які існують поки що лише в моїй уяві

6 Мене лякають конфлікти

7 Люблю «порпатися» у власних недоліках

8 Мене легко переконати

9 Я самовразливий

10 Важко витримую час очікувань

11 Нерідко мені здається безвихідною ситуація, з якої насправді можна знайти вихід

12 Неприємності дуже мене засмучують

13 У разі великих неприємностей я схильний до самозвинувачувань

14 Нещастя й невдачі нічого мене не навчили

15 Я часто відмовляюся від боротьби, вважаючи її марною

16 Я часто почуваюся беззахисним

17 Іноді я відчуваю відчай

18 Зазнаю почуття розгубленості перед труднощами

19 Іноді, у важкі хвилини, поведжуся як дитина, хочу, щоб мене пожаліли

20 Вважаю недоліки власного характеру невинними

21 Залишаю за собою останнє слово

22 Нерідко під час розмови перебиваю співрозмовника

23 Мене легко розсердити

24 Полюбляю робити зауваження

- 25 Прагну бути авторитетом для оточуючих
- 26 Не задовольняюся малим, хочу набагато більше
- 27 Коли розгніваюся, не вмію стримуватися
- 28 Люблю керувати, а не підпорядковуватися
- 29 Маю різку, грубувату жестикуляцію
- 30 Я мстивий
- 31 Мені важко змінювати звички
- 32 Важко переключаю увагу
- 33 Дуже насторожено ставлюся до всього нового
- 34 Мене важко переконати
- 35 Нерідко мене не залишають думки, яких варто було б позбутися
- 36 Важко сходжуся з людьми
- 37 Мене засмучує щонайменша зміна плану дій
- 38 Я неохоче йду на ризик
- 39 Гостро переживаю відхилення від установленого мною звичного режиму
- 40 Почуваюся на межі можливостей

Опитувальник професійної самоефективності (коротка версія) (Т. Rigotti, B. Schyns, and G. Mohr) (адаптація О.В. Креденцер)

Оцініть, будь ласка, запропоновані твердження за шкалою від 1 (цілком не вірно) до 6 (цілком вірно).

1 цілком не вірно 2 не вірно 3 скоріше не вірно 4 скоріше вірно 5 вірно 6 цілком вірно

1. Я можу залишатися спокійним / спокійною, коли стикаюся з труднощами в роботі, бо можу покластися на свої здібності.
2. Коли я стикаюся з проблемою на роботі, то зазвичай можу знайти декілька рішень.
3. Я зазвичай можу впоратися з усім, з чим стикаюся на роботі.

4. Мій минулий досвід роботи добре підготував мене до мого професійного майбутнього.

5. Я відповідаю цілям, які я поставив /поставила перед собою у своїй роботі.

6. Я відчуваю, що підготовлений / підготовлена до більшості вимог у своїй роботі.

Шкала сприйнятого стресу (PSS-10) Ш. Коена (адаптація О. О. Вельдбрехт та Н. І. Тавровецької)

Запитання в цій шкалі стосуються Ваших почуттів і думок протягом **ОСТАННЬОГО МІСЯЦЯ**. Будь ласка, для кожного пункту виберіть один із наступних варіантів відповіді, що відображує **ЯК ЧАСТО** ви відчували або міркували в певний спосіб:

0 = ніколи, 1 = майже ніколи, 2 = іноді, 3 = досить часто, 4 = дуже часто.

1. Як часто за останній місяць ви були засмучені через щось, що трапилося несподівано?

2. Як часто за останній місяць ви відчували, що не можете контролювати важливі речі у вашому житті?

3. Як часто за останній місяць ви відчували знервованість та стрес?

4. Як часто за останній місяць ви були впевнені, що зможете вирішити свої особисті проблеми?

5. Як часто за останній місяць ви відчували, що все відбувається по-вашому (відповідно до ваших бажань, планів та поглядів)?

6. Як часто за останній місяць ви відчували, що не можете впоратися з тим, що маєте зробити?

7. Як часто за останній місяць ви були здатні контролювати роздратованість з приводу того, що відбувається у вашому житті?

8. Як часто за останній місяць ви почувалися «господарем становища»?

9. Як часто за останній місяць ви були розсерджені через події, на які не могли впливати?

10. Як часто за останній місяць ви відчували, ніби труднощів накопичилося так багато, що ви не можете їх подолати?

